

Belangenbehartiging van de Nederlandse biobrandstofindustrie

Kristóf Rácz, Bart Slob & Joseph Wilde-Ramsing

Belangenbehartiging van de Nederlandse biobrandstofindustrie

**Kristóf Rácz, Bart Slob &
Joseph Wilde-Ramsing**

Amsterdam, december 2012

SOMO is een onafhankelijke not-for-profit onderzoeks- en netwerkorganisatie en richt zich op duurzame ontwikkeling; zowel sociaal, ecologisch als economisch. Sinds 1973 onderzoekt SOMO multinationale ondernemingen en de gevolgen van hun activiteiten voor mens en milieu wereldwijd. Hiermee wil SOMO een bijdrage leveren aan duurzame economische, sociale en ecologische ontwikkeling, het verbeteren van arbeidsomstandigheden en de positie van arbeiders, het bieden van tegenwicht aan multinationale ondernemingen en de bestrijding van uitbuiting, armoede en ongelijkheid wereldwijd.

Colofon

Belangenbehartiging van de Nederlandse biobrandstofindustrie

December 2012

Auteurs: Kristóf Rácz, Bart Slob en Joseph Wilde-Ramsing

ISBN: 978-94-6207-017-2

Deze publicatie is gefinancierd door Greenpeace Nederland en ActionAid. De inhoud van deze publicatie is de verantwoordelijkheid van SOMO. De auteurs willen alle respondenten bedanken voor hun reacties en commentaar op een conceptversie van dit rapport.

Gepubliceerd door:

Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (SOMO)
Centre for Research on Multinational Corporations

Sarphatistraat 30
1018 GL Amsterdam
The Netherlands
Tel: + 31 (20) 6391291
Fax: + 31 (20) 6391321
E-mail: info@somo.nl
Website: www.somo.nl

This document is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivateWorks 3.0 License.

Inhoud

Afkortingen	5
Samenvatting	6
1. Inleiding	8
1.1. Aanleiding en probleemstelling.....	8
1.2. Doel, onderzoeksvragen en reikwijdte.....	12
1.3. Onderzoeksmethodes.....	13
2. Belangrijke spelers in de Nederlandse biobrandstofsector.....	15
2.1. Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa	16
2.1.1. <i>Positionering en invloed</i>	16
2.1.2. <i>Leden</i>	19
2.2. Rotterdam Climate Initiative (RCI)	21
2.2.1. <i>Positionering en invloed</i>	21
2.2.2. <i>Leden</i>	26
2.3. Havenbedrijf Rotterdam.....	27
2.3.1. <i>Positionering en invloed</i>	27
2.3.2. <i>Leden</i>	29
2.4. Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen (NVDB)	30
2.4.1. <i>Positionering en invloed</i>	30
2.4.2. <i>Leden</i>	31
2.5. Vereniging Nederlandse Petroleum Industrie (VNPI).....	31
2.5.1. <i>Positionering en invloed</i>	31
2.5.2. <i>Leden</i>	32
2.6. Biobrandstofbedrijven	32
2.6.1. <i>Neste Oil</i>	32
2.6.2. <i>BioMCN</i>	34
2.6.3. <i>Abengoa Bioenergy Netherlands</i>	34
2.7. Biobrandstofdistributeur Argos Group	35
2.7.1. <i>Positionering en invloed</i>	35
2.8. Productschap Margarine, Vetten en Oliën.....	36
2.8.1. <i>Positionering en invloed</i>	36
2.8.2. <i>Leden</i>	37
3. Bevindingen en conclusies	38
Annex 1: Opsomming functies sleutelpersonen.....	41

Afkortingen

CDB	Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biobrandstoffen (ook 'Commissie Corbey')
DCMR	Milieudienst Rijnmond
EC	Europese Commissie
FQD	Fuel Quality Directive (Richtlijn Brandstofkwaliteit)
IFPRI	International Food Policy Research Institute
ILUC	Indirect Land Use Change
NEa	Nederlandse Emissieautoriteit
NVDB	Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen
RED	Renewable Energy Directive (Richtlijn Hernieuwbare Energie)
RCI	Rotterdam Climate Initiative
RBCN	Rotterdam Biomass Commodities Network
VNPI	Vereniging Nederlandse Petroleum Industrie

Samenvatting

De Europese Unie heeft als doel gesteld dat in 2020 10 procent van alle energie in de transportsector uit hernieuwbare bronnen moet komen. Het grootste gedeelte hiervan zal door biobrandstoffen, gemaakt uit landbouwgewassen, gerealiseerd worden. Uit onderzoek in opdracht van de Europese Commissie (EC) blijkt dat met name biodiesel uit landbouwgewassen, zoals soja, koolzaad of palmolie, tot de uitstoot van ten minste zo veel broeikasgas kan leiden als fossiele diesel.¹ Dit komt omdat de vraag naar gewassen voor biobrandstofproductie vaak direct concurreert met voedselproductie en leidt tot het vrijmaken van extra landbouwgrond, wat gepaard kan gaan met het kappen van bos. Dit effect, genoemd 'indirect land use change' (ILUC), is in hoge mate bepalend voor de broeikasgasbalans van biobrandstoffen. De EC stelt in een recent voorstel dat het bijmengen van biobrandstoffen uit voedselgewassen daarom niet verder mag groeien dan 5 procent en dat subsidies in 2020 uit gefaseerd moeten zijn.² Ondanks toenemende twijfels over de duurzaamheid van biobrandstoffen werd in december 2011 een motie in de Tweede Kamer aangenomen die vraagt om een versnelde ophoging van de bijmeng van biobrandstoffen bij benzine en diesel in Nederland, naar 10 procent in 2016.³

Nederland is een belangrijke speler in de biobrandstofindustrie, vooral vanwege de Rotterdamse haven. In deze haven staat veel biobrandstofproductiecapaciteit, waaronder de in 2011 geopende biobrandstoffabriek van het Finse Neste Oil. Met een productiecapaciteit van één miljard liter biodiesel per jaar is de Neste Oil fabriek de grootste biobrandstoffabriek van Europa. De biobrandstofsector in Nederland bestaat voor het grootste deel uit producenten die biobrandstoffen produceren uit voedselgewassen. De Neste Oil fabriek maakt bijvoorbeeld gebruik van palmolie als grondstof voor biodiesel. De biobrandstofbedrijven in de Rotterdamse haven kampen met een overcapaciteit. Veel installaties worden maar ten dele gebruikt omdat er niet voldoende tweede generatie biobrandstof voorhanden is. Een rapport uit 2011 over de Nederlandse biobrandstofsector geeft aan dat er in Nederland alleen biodiesel wordt geproduceerd (274.000 ton in 2009) en dat bio-ethanol vrijwel alleen geïmporteerd wordt (213.000 ton in 2009). De biobrandstofindustrie in Nederland heeft belang bij het zo snel mogelijk ophogen van het bijmengingspercentage van biobrandstoffen met fossiele brandstoffen. De industrie wil ervoor zorgen dat de capaciteit van de bestaande biobrandstoffabrieken zo veel mogelijk benut kan worden.

Het doel van dit onderzoek is om duidelijk te krijgen hoe en via welke kanalen de Nederlandse biobrandstofindustrie opereert om het aandeel biobrandstoffen in benzine en diesel in Nederland versneld op te hogen, zonder dat er extra duurzaamheidseisen worden gesteld die niet-duurzame biobrandstoffen weren. De biobrandstofsector heeft zich in de afgelopen jaren ontwikkeld tot een volwaardige industrie die haar belangen laat behartigen door brancheorganisaties, verenigingen, netwerken en lobbyisten. Uit dit onderzoek blijkt dat de volgende organisaties en bedrijven een prominente rol in de belangenbehartiging van de industrie vervullen:

---

¹ D. Laborde, *Assessing the Land Use Change Consequences of European Biofuel Policies*, oktober 2011, International Food Policy Research Institute (IFPRI), prepared for the European Commission, <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2011/october/tradoc_148289.pdf> (15-10-12).

² Ibid.

³ Motie Leegte c.s., 1 december 2011 (Kamerstuk 32813, nr. 4), <<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32813-4.html>>.

- ❑ Het Havenbedrijf Rotterdam
- ❑ Het Rotterdam Climate Initiative (RCI)
- ❑ Biobrandstofdistributeurs als Argos Group
- ❑ Biobrandstofproducenten als Neste Oil, BioMCN en Abengoa
- ❑ De Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa (CDB)
- ❑ De Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen (NVDB)

Het anker van de biobrandstoflobby ligt in de haven van Rotterdam. De Haven Rotterdam wil uitgroeien tot 'bio-port' en herbergt een aantal biobrandstofbedrijven. De gemeente Rotterdam heeft ambitieuze klimaatdoelstellingen. De stad wil de uitstoot van CO₂ halveren ten opzichte van het niveau van 1990 en de (industriële) activiteiten verdubbelen. Deze ambitie moet in 2025 gerealiseerd zijn en daartoe is het RCI opgericht, een publiek-privaat programma van de gemeente Rotterdam, waarin de gemeente samenwerkt met de haven, bedrijven en burgers. Uit SOMO's onderzoek blijkt dat de gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf Rotterdam, een aantal biobrandstofbedrijven, waaronder Argos en Neste Oil en het RCI, samen optrekken in de lobby voor hogere bijmengingspercentages van biobrandstof. Dat de haven en de biobrandstofbedrijven hiervoor lobbyen is niet bijzonder want dat is in hun directe belang. Bij het RCI ligt dat anders. Het versneld ophogen van de bijmeng van biobrandstoffen zonder het stellen van extra duurzaamheidseisen die niet-duurzame biobrandstoffen weren, lijkt in conflict te zijn met het CO₂-doel dat het RCI zichzelf gesteld heeft. Correspondentie tussen het RCI en het Ministerie van Infrastructuur & Milieu wijst er op dat het RCI vaak een platform is voor bedrijven uit de biobrandstofsector en de spreekbuis van hun opvattingen. Het lijkt erop dat het RCI op dit onderwerp direct de belangen behartigt van de biobrandstofbedrijven in de Rotterdamse haven.

Deel van dit onderzoek was een tweetal informatieverzoeken op basis van de Wet Openbaar Bestuur (WOB). SOMO heeft de Ministers van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en van Infrastructuur en Milieu verzocht om informatie over de correspondentie tussen ambtenaren van de ministeries enerzijds en het Havenbedrijf Rotterdam, RCI, de NVDB en Neste Oil anderzijds te openbaren. Deze correspondentie laat zien dat het Ministerie van Infrastructuur en Milieu haar oor goed te luisteren legt bij het RCI en het Havenbedrijf Rotterdam. Er wordt vaak om input gevraagd voor beleidsvoorstellen en een ambtenaar neemt deel aan een werkgroep van de Haven en het RCI die een beleidsvoorstel ontwikkelt. Dikwijls maakt het Ministerie van Infrastructuur en Milieu in de correspondentie geen onderscheid tussen het RCI en het Havenbedrijf, als ware het één partij. RCI en het Havenbedrijf hebben het op hun beurt vaak over "wij in Rotterdam". Er was dus sprake van innige samenwerking tussen het RCI, het Havenbedrijf, de Gemeente Rotterdam, verschillende biobrandstofbedrijven en het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

In 2008 nam Argos het adviesbureau EPPA Consultancy in de arm om zijn belangen in Den Haag te behartigen. René Leegte, sinds 2010 VVD Kamerlid en in 2011 en 2012 indiener van de moties voor verhoging van het groeipad in de Tweede Kamer, werkte in die tijd voor EPPA.

De toenemende invloed van de biobrandstofindustrie blijkt ook uit de samenstelling van de Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa, die sinds 2009 het Kabinet adviseert over de duurzaamheid van biomassa: het aandeel van biobrandstofbedrijven is toegenomen.

1. Inleiding

1.1. Aanleiding en probleemstelling

In Europa neemt de vraag naar brandstoffen gemaakt van biomassa sterk toe.⁴ Met de stijgende vraag naar biobrandstoffen in het algemeen, neemt bovendien de Europese import van biobrandstoffen uit landbouwgewassen, zoals soja, maïs, koolzaad en palmolie, sterk toe. De Europese import van biodiesel gemaakt van Indonesische palmolie is in de afgelopen twee jaar bijna verzevenvoudigd tot 1.078.709 ton in 2011. In dezelfde periode is de import van biodiesel gemaakt van Argentijnse sojaolie met ongeveer twee derde toegenomen tot 1.418.142 ton in 2011.⁵ Daarnaast investeren Europese bedrijven in toenemende mate in Afrika, waar de meerderheid van grootschalige landacquisitie bestemd is voor biobrandstoffen.⁶

Nederland is een belangrijke speler in de import van biobrandstoffen, vooral vanwege de Rotterdamse haven. In deze haven staat veel biobrandstofproductiecapaciteit, waaronder de eerder dit jaar geopende biobrandstoffabriek van het Finse Neste Oil. Met een productiecapaciteit van één miljard liter biodiesel per jaar is de Neste Oil fabriek de grootste biobrandstoffabriek van Europa. De biobrandstofsector in Nederland bestaat voor het grootste deel uit producenten die biobrandstoffen produceren uit voedselgewassen. De Neste Oil fabriek zal bijvoorbeeld gebruik maken van palmolie als grondstof voor biodiesel.⁷ Een rapport uit 2011 van onderzoeksorganisatie Profundo over de Nederlandse biobrandstofsector geeft aan dat er in Nederland alleen biodiesel wordt geproduceerd (274.000 ton in 2009) en dat bio-ethanol vrijwel alleen geïmporteerd wordt (213.000 ton in 2009).⁸

Biobrandstoffen worden ingezet als hernieuwbaar alternatief voor fossiele brandstoffen om aan de doelstellingen van de Europese Richtlijn Hernieuwbare Energie (Renewable Energy Directive, RED) en de Richtlijn brandstofkwaliteit (Fuel Quality Directive, FQD) te voldoen. De RED heeft een doelstelling van 20 procent hernieuwbare energie in 2020. Deze doelstelling is uitgewerkt tot doelstellingen per lidstaat waarbij rekening is gehouden met de mogelijkheden om over te schakelen op duurzame energie. In Nederland is dat relatief moeilijk. Voor Nederland is de doelstelling 14 procent. Voor alle lidstaten geldt echter een specifieke subdoelstelling binnen de transportsector van 10 procent hernieuwbare energie in 2020. Deze doelstelling zal naar verwachting grotendeels met biobrandstoffen worden ingevuld. De FQD verplicht brandstofleveranciers de CO₂-uitstoot in de hele brandstofketen met 6 procent te verminderen. Voor zover biobrandstoffen ingezet worden om deze doelstellingen te bereiken, moeten ze voldoen

---

⁴ United Nations Environmental Programme, *Towards Sustainable Production and Use of Resources: Assessing Biofuels*, oktober 2009, UNEP: Nairobi, <http://www.unep.fr/scp/rpanel/pdf/Assessing_Biofuels_Full_Report.pdf> (10-10-12).

⁵ J.W. van Gelder en B. Kueper, *EU biofuel imports: exporting countries, companies and feedstock*. 2012. Profundo, Amsterdam.

⁶ Anseeuw, W.; Boche, M.; Breu, T.; Giger, M.; Lay, J.; Messerli, P. and K. Nolte. 2012. 'Transnational Land Deals for Agriculture in the Global South. Analytical Report based on the Land Matrix Database'. CDE/CIRAD/GIGA, Bern/Montpellier/Hamburg; Based on data 2000-2010.

⁷ J. W. van Gelder, A. Herder & A. van Ojik, "Mapping the Dutch biofuel sector – an overview of the biofuel sector in the Netherlands", Profundo, Amsterdam, 8 March 2011, <<http://www.profundo.nl/page/show/thema-s/p482>> (14/11/2012).

⁸ J. W. van Gelder, A. Herder & A. van Ojik, "Mapping the Dutch biofuel sector – an overview of the biofuel sector in the Netherlands", Profundo, Amsterdam, 8 March 2011, <<http://www.profundo.nl/page/show/thema-s/p482>> (14/11/2012).

aan bepaalde duurzaamheidscriteria.⁹ Een van de belangrijkste duurzaamheidscriteria is de mate van CO₂-reductie die een biobrandstof teweegbrengt, vergeleken met fossiele brandstoffen. Biobrandstoffen moeten nu minimaal 35 procent CO₂ reduceren vergeleken met fossiele brandstoffen, gemeten over de gehele keten, van 'well-to-wheel'.

Onderzoek in opdracht van de Europese Commissie (EC) laat zien dat biodiesel uit landbouwgewassen, zoals soja, koolzaad of palmolie, tot de uitstoot van ten minste net zo veel broeikasgas kan leiden als fossiele diesel, soms zelfs meer.¹⁰ Dit komt omdat de vraag naar gewassen voor biobrandstofproductie vaak direct concurreert met voedselproductie en leidt tot het vrijmaken van extra landbouwgrond, wat gepaard kan gaan met het kappen van bos. Dit effect, genoemd 'indirect land use change' (ILUC), is in hoge mate bepalend voor de broeikasgasbalans van biobrandstoffen. Om die reden was de EC voornemens een verplichte ILUC-factor in te stellen. Deze factor zou biobrandstoffen met een hoge ILUC-impact en dus grote CO₂-uitstoot uitsluiten. In het recente ILUC-voorstel is echter alleen sprake van een verplichte rapportage. Eén van de redenen daarvoor is dat de berekeningen van ILUC-emissies nog steeds onzeker zijn.¹¹ De EC stelt wel dat het bijmengen van biobrandstoffen uit voedselgewassen niet verder meer mag groeien dan 5 procent en dat subsidies in 2020 uit gefaseerd moeten zijn.¹²

Box 1: Biobrandstoffen en indirect land use change (ILUC)

In de EU is een doelstelling van 10 procent hernieuwbare energie in de transportsector in 2020 van kracht. Deze is in 2009 vastgelegd in de Europese Richtlijn Hernieuwbare Energie, of *Renewable Energy Directive* (RED). Daarnaast geldt er een CO₂-doelstelling in de Richtlijn Brandstofkwaliteit, of *Fuel Quality Directive* (FQD): De CO₂ uitstoot van transportbrandstoffen moet in 2020 6 procent lager zijn dan in 2008. Deze doelstellingen zullen naar verwachting voor het overgrote deel met biobrandstoffen gemaakt uit landbouwgewassen worden ingevuld. Deze biobrandstoffen worden vaak omschreven als eerste generatie. Biobrandstoffen van de tweede generatie zijn brandstoffen afkomstig uit afval en reststromen en zijn niet direct aan voedsel gerelateerd en zijn nauwelijks beschikbaar. Biobrandstoffen moeten volgens de RED en FQD aan een aantal duurzaamheidscriteria voldoen. Er moet een minimale broeikasgasreductie zijn van 35 procent ten opzichte van fossiele brandstoffen en er mag niet directe ontbossing plaatsvinden voor de aanleg van een plantage. Echter, tot op heden houden de RED en FQD nog geen rekening met de indirecte effecten die worden veroorzaakt door het grootschalig bijmengen van biobrandstoffen. Onderzoek in opdracht van de Europese Commissie laat zien dat die effecten zo groot kunnen zijn, dat de klimaatwinst daardoor teniet wordt gedaan. Wat is er aan de hand?

De EU, maar ook andere landen buiten de EU, leggen een mandaat op aan de markt om grootschalig biobrandstoffen bij te mengen. Deze biobrandstoffen worden nu vaak gemaakt uit landbouwgewassen, zoals maïs, suikerbieten of koolzaad. Hier is veel landbouwgrond voor nodig die voorheen werd ingezet om de voedselmarkt te bedienen. Omdat de vraag naar voedsel toeneemt, leidt de concurrentie door de vraag naar biobrandstoffen tot stijging van de marktprijzen.¹³ Dit zorgt ervoor dat er elders uitbreiding van landbouwareaal

⁹ Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa, "Werkplan 2011-2013", <http://www.corbey.nl/files/media_base/original/134.pdf> (14-10-12).

¹⁰ D. Laborde, *Assessing the Land Use Change Consequences of European Biofuel Policies*, oktober 2011, International Food Policy Research Institute (IFPRI), prepared for the European Commission, <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2011/october/tradoc_148289.pdf> (15-10-12).

¹¹ European Commission, "Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 98/70/EC relating to the quality of petrol and diesel fuels and amending Directive 2009/28/EC on the promotion of the use of energy from renewable sources 17 October 2012, <http://ec.europa.eu/energy/renewables/biofuels/doc/biofuels/com_2012_0595_en.pdf> (4-11-12).

¹² Ibid.

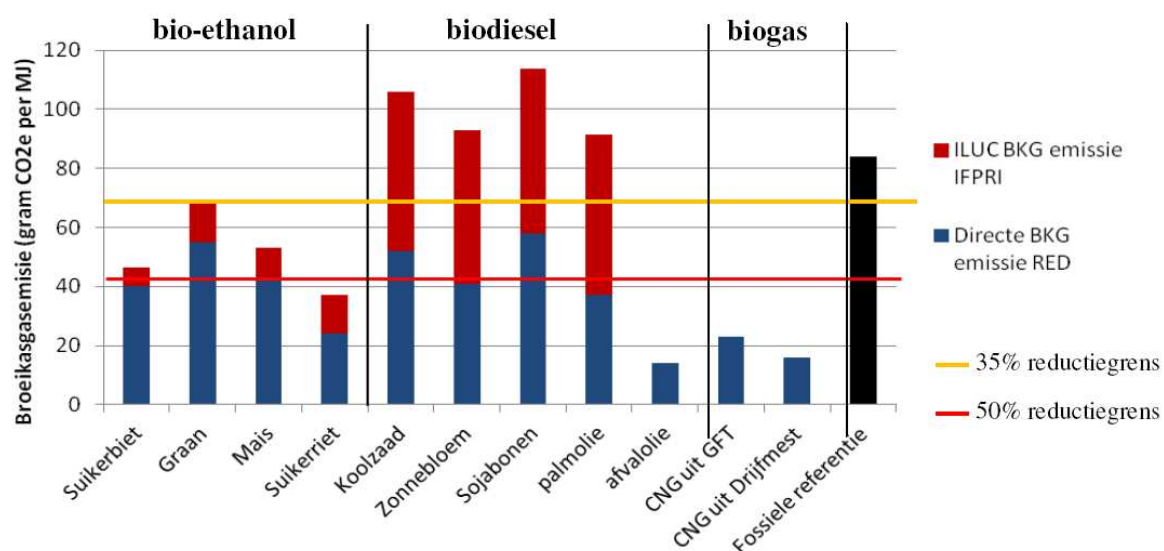
¹³ José Graziano da Silva, Kanayo F. Nwanze and Ertharin Cousin, "Tackling the root causes of high food prices and hunger, Joint statement from FAO, IFAD and WFP on international food prices", 4 september 2012, <<http://www.fao.org/news/story/en/item/155472/icode/>> (14-10-12).

plaatsvindt, wat kan leiden tot ontbossing. Dit 'waterbed' effect zorgt ervoor dat een overheidsmandaat voor het bijmengen van biobrandstoffen, via de internationale landbouwmarkt, indirect leidt tot ontbossing. De huidige duurzaamheidscriteria houden hier nog geen rekening mee. Modellering van deze dynamiek laat zien dat dit ILUC-effect groot kan zijn. Biodiesel gemaakt uit palm-, soja-, zonnebloem-, of koolzaadolie stoot volgens de uitkomsten van een analyse van het International Food Policy Research Institute (IFPRI) meer broeikasgassen uit dan fossiele diesel, wanneer de extra CO₂ uitstoot door ILUC wordt meegenomen in berekening van de broeikasgasuitstoot.¹⁴

Figuur 1 geeft de broeikasgasemissies van verschillende biobrandstoffen weer. De blauwe balk geeft de directe emissies weer en de rode balk de emissies die door indirect landgebruik (ILUC) door biobrandstofproductie worden veroorzaakt. De oranje en rode lijn geven de ondergrens aan van 35 procent in 2013 en 50 procent in 2017, zoals vastgelegd in de RED. De gegevens zijn gebaseerd op de standaardwaarden in de RED en de ILUC-factoren zijn berekend door het IFPRI.

Naast negatieve gevolgen voor de broeikasgasuitstoot, kan de biodiversiteit aangetast worden door de aantasting van bossen en andere natuur. Door de stijging van de voedselprijzen heeft de bevolking van ontwikkelingslanden meer moeite om in haar levensonderhoud te voorzien.

Figuur 1: Broeikasgasbalans van verschillende biobrandstoffen, inclusief ILUC, vergeleken met de broeikasgasuitstoot door fossiele brandstoffen

Bron: IUCN, Stichting Natuur en Milieu en Greenpeace¹⁵

De toenemende druk op land en de grootschalige aankoop van land gaan bovendien vaak gepaard met mensenrechtenschendingen van rurale gemeenschappen die afhankelijk zijn van dat land. De OESO en verschillende VN-organen hebben in de zomer van 2012 opgeroepen om het bijmengen van biobrandstoffen uit voedselgewassen te matigen.¹⁶ De Europese Commissie erkent dit probleem en heeft bij de publicatie van de RED in 2009 al aangegeven met aanvullende maatregelen te komen om ILUC te matigen. Op 17 oktober 2012 kwam dat voorstel. De Commissie stelt voor om een maximum te stellen van 5 procent op

¹⁴ D. Laborde, *Assessing the Land Use Change Consequences of European Biofuel Policies*, oktober 2011, International Food Policy Research Institute (IFPRI), prepared for the European Commission, <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2011/october/tradoc_148289.pdf> (15-10-12).

¹⁵ Brief van IUCN, Stichting Natuur en Milieu en Greenpeace aan de Gemeenteraad Rotterdam, 15 oktober 2012, <http://rotterdam.groenlinks.nl/files/Brief%20milieuorganisaties%20aan%20gemeenteraad%20Rotterdam_0.pdf> (14/11/2012).

¹⁶ Euroactiv, OECD agriculture official urges end to biofuel mandates, 20 september 2012, <<http://www.euroactiv.com/cap/oecd-news-514884>> (29-11-2012).

biobrandstoffen uit voedselgewassen. In eerste instantie stond in een gelekte versie van het voorstel ook de maatregel om de ILUC-factoren zoals berekend door het IFPRI toe te voegen aan de broeikasgasbalans van biobrandstoffen. Deze maatregel werd na veel protest vanuit, met name de biodieselindustrie, geschrapt.¹⁷ ILUC-factoren geven aan wat de broeikasgasuitstoot is, veroorzaakt door ILUC, per liter biobrandstof. Op die manier kan ILUC worden geïntegreerd in de well-to-wheel broeikasgasberekening van biobrandstoffen. De ILUC-factoren staan nog wel in de bijlage van het voorstel, maar hoeven alleen gebruikt te worden door lidstaten om te rapporteren over de mate waarin CO₂ emissies door ILUC optreden.

Alternatief kunnen biobrandstoffen gemaakt worden uit reststromen, zoals gebruikt frituurvet, slachtafval, of biogas uit mest of GFT-afval. Deze biobrandstoffen hebben geen ILUC-effect, maar zijn slechts in beperkte mate beschikbaar. In de RED worden biobrandstoffen uit afval en reststromen 'dubbelgeteld' voor het behalen van de doelstelling. Een liter biodiesel uit gebruikt frituurvet telt dus voor twee. Dit wordt gedaan om het gebruik van deze biobrandstoffen aan te moedigen.

Volgens het Planbureau voor de Leefomgeving, het adviesorgaan van het ministerie van Infrastructuur en Milieu en van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), leidt de productie en het gebruik van veel biobrandstoffen vanuit mondiaal perspectief slechts tot een beperkte emissiereductie. Daarnaast stelt het Planbureau dat het "gewenste emissie-effect onzeker is omdat emissieveranderingen door landgebruiksverandering erg onzeker zijn".¹⁸ Volgens het Planbureau heeft de versnelde ophoging van het aandeel biobrandstoffen voor vervoer een duurzaamheidsrisico. Daarbij komt dat, "daar waar Nederland momenteel vooral door import een relatief groot aandeel afgewerkte plantaardige oliën en afvalvetten toepast, dit aandeel in de toekomst kan afnemen als ook andere landen deze biomassastromen willen gebruiken om hun doelstelling te halen". Belangenbehartigers van de Nederlandse biobrandstofsector pleiten voor een versnelde ophoging van het aandeel biobrandstof in de transportsector, zonder ILUC te laten meewegen in de broeikasgasbalans. Het oorspronkelijke groeipad beoogt in 2020 10 procent hernieuwbare energie in de Nederlandse transportsector te realiseren.¹⁹ In december 2011 nam de Tweede Kamer echter een motie aan van VVD-kamerlid René Leegte die pleitte voor een versnelde ophoging van het bijmengpercentage van 4,5 procent in 2012 naar 10 procent in 2016 (zie tabel 1).²⁰ Dit zou een flinke extra bijmeng van biobrandstoffen de komende jaren betekenen, ten opzichte van het huidige groeipad. De motie stelt wel de voorwaarde dat de ophoging plaatsvindt met tweede generatie biobrandstoffen (biobrandstoffen gemaakt uit afval en reststromen), maar zegt niets over ILUC. Ook staat niet in de motie welk deel van de mix uit tweede generatie biobrandstoffen moet bestaan. De motie kan door belanghebbenden op verschillende manieren geïnterpreteerd worden: "De Kamer [...] verzoekt de regering het bijmengpercentage voor biobrandstoffen te verhogen, volledig ingevuld met de tweede generatie, naar een percentage van 10 procent in het tempo zoals dat voor 2008 gold".

¹⁷ Zie bijvoorbeeld: "Biofuels industry threatens to sue European Commission", EurActive, 17 oktober 2012, <<http://www.euractiv.com/climate-environment/biofuels-industry-threatens-sue-news-515453>> (19/11/2012).

¹⁸ Website Planbureau voor de Leefomgeving, Klimaat en Energie, Indirecte effecten biobrandstoffen, "Inzet biobrandstoffen verkeer leidt mondiaal mogelijk tot toename broeikasgasemissies", <<http://themasites.pbl.nl/balansvandeleeftomgeving/2012/klimaat-lucht-en-energie/indirecte-effecten-biobrandstoffen>> (15/11/2012).

¹⁹ Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa, "Werkplan 2011-2013", <http://www.corbey.nl/files/media_base/original/134.pdf> (14-10-12).

²⁰ Motie Leegte c.s., 1 december 2011 (Kamerstuk 32813, nr. 4), <<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32813-4.html>>.

Tabel 1 geeft twee groeipaden weer voor het aandeel hernieuwbare energie in de transportsector tussen 2011 en 2020: het oude groeipad zoals dat in de huidige regelgeving is bepaald en het nieuwe (versnelde) groeipad dat door de motie Leegte wordt voorgesteld.

Tabel 1: Verplichting aandeel hernieuwbare energie in vervoer, 2011-2020, in procenten

Verplichtingen in %	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Oud*	4,25	4,5	5	5,5	6,25	7	7,75	8,5	9,25	10,0
Nieuw		5,25	6,25	7,50	8,75	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0

* Voor de jaren 2015 t/m 2019 waren er formeel nog geen verplichtingen vastgelegd, maar lineaire interpolatie tussen 2015 en 2020 leidt in de oude situatie tot een groei van 0,75 procent per jaar. Bron: Ministerie van Infrastructuur en Milieu²¹

Een volgende motie van Kamerlid Leegte van 5 juli 2012 pleit voor een forfaitaire ILUC-factor, waarbij expliciet wordt vermeld dat het niet gaat om een duurzaamheidseis maar om de voedselzekerheid. Deze motie stelt: “De Kamer [...] verzoekt de regering, een voorstel [...] te laten doen voor een forfaitaire ILUC-factor – niet als duurzaamheidseis maar vanwege voedselzekerheid – waardoor biobrandstoffen met een geringe landimpact profijtlijker worden dan biobrandstoffen met een grotere landimpact”.²² Een motie van GroenLinks tegen ophoging werd niet gesteund door een meerderheid van de Kamerleden. Staatsecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu blijkt de versnelde ophoging van de biobrandstofbijmenging ook te willen doorzetten²³ (zie ook kader in hoofdstuk 2). De Raad van State kwam in augustus 2012 met een Algemene maatregel van Bestuur (AmvB) die de ophoging regelt, zonder voorwaarden te stellen aan een bepaald percentage biobrandstoffen van de tweede generatie of andere aanvullende duurzaamheidsmaatregelen.²⁴

Gezien de bevindingen uit het onderzoek van de Europese Commissie en het advies van de VN om het bijmengen van biobrandstoffen te matigen, lijkt het niet logisch om de bijmengverplichting versneld te verhogen zonder strikte duurzaamheidscriteria, waaronder een factor voor ILUC of een bevrozing van het bijmengen van biobrandstoffen uit landbouwgewassen.²⁵

1.2. Doel, onderzoeksvragen en reikwijdte

Met dit onderzoek wil SOMO laten zien hoe het bedrijfsleven invloed uitoefent op politici en beleidsmakers teneinde een versnelde ophoging van de bijmengingspercentages te bewerkstelligen. Door middel van een breed scala van lobbymethodes zorgen bedrijven en maatschappelijke organisaties ervoor dat hun belangen verdedigd worden. In het algemeen zijn bedrijven succesvoller met hun lobby dan maatschappelijke organisaties. SOMO wil door middel van dit soort onderzoek meer inzicht krijgen in de manier waarop bedrijven lobbyen. We zijn van

²¹ Kamerbrief van staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu wb “Uitvoering moties Leegte c.s. (32813, nr.4) en Van der Werf c.s. (32813, nr.10)”, 9 maart 2012.

²² Motie Leegte c.s., 5 juli 2012 (Kamerstuk 30872 nr. 120), <<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-30872-120.html>>.

²³ Kamerbrieven van staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu wb “Uitvoering moties Leegte c.s. (32813, nr.4) en Van der Werf c.s. (32813, nr.10)”, 9 maart 2012 en “Follow-up uitvoering motie Leegte c.s. (TK 32813, nr. 4) over bijmenging biobrandstoffen”, 2 juli 2012.

²⁴ Raad van State, Besluit tot wijziging van het Besluit hernieuwbare energie vervoer en het Besluit brandstoffen luchtverontreiniging, <<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-138782.pdf>> (29-11-2012).

²⁵ Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa, “Biomassa en beleid: hoe sturen op minder CO2?”, 21-5-2012 <http://www.corbey.nl/files/media_base/original/163.pdf> (24-10-2012).

mening dat meer transparantie over lobbyen en beleidsbeïnvloeding gewenst is. Dit komt de democratie ten goede. In veel landen is reeds een begin gemaakt met het reguleren van lobbyactiviteiten. In de Verenigde Staten moeten lobbyisten en lobbykantoren zich verplicht registreren en rapporteren over hun beleidsbeïnvloedingsactiviteiten. Ook zijn bedrijven verplicht hun financiële bijdragen aan politieke partijen en kandidaten openbaar te maken. In Nederland is er op dit gebied nog heel weinig gebeurd, terwijl bedrijven heel veel invloed uitoefenen op beleidsmakers, ambtenaren en politici. Beter inzicht in lobbypraktijken kunnen burgers helpen om de keuzes van politieke partijen en politici te doorgronden.

Het doel van dit onderzoek is om duidelijk te krijgen hoe en via welke kanalen de Nederlandse biobrandstofindustrie opereert om het aandeel biobrandstoffen in benzine en diesel in Nederland versneld op te hogen, zonder dat er extra duurzaamheidseisen worden gesteld die niet-duurzame biobrandstoffen weren. Om dit doel te bereiken tracht SOMO de volgende vragen te beantwoorden:

1. Hoe heeft de biobrandstofindustrie de afgelopen twee jaar (in 2011 en 2012) haar belangen behartigd in Nederland?
2. Welke sleutelfiguren en -instanties waren daarbij betrokken en wat was hun rol en positie?

De reikwijdte van het rapport heeft een aantal belangrijke beperkingen. Het rapport beperkt zich tot een analyse van posities en activiteiten van de actoren en spelers in de biobrandstofindustrie. Het rapport gaat niet in op de rol van politieke partijen, ngo's of academische instellingen, hoewel het duidelijk is dat deze ook een belangrijke rol spelen in het speelveld van biobrandstoffen in Nederland. Het onderzoek beperkt zich tot de lobbyposities en activiteiten in de afgelopen twee jaar (2011-2012), hoewel er zeker belangrijke gebeurtenissen zijn die vóór 2011 zijn gebeurd. De onderzochte periode van twee jaar werd gekozen omdat de eerste motie Leegte (over verhoging van het biobrandstof-bijmengpercentage) in januari 2011 werd ingediend (zie Box 2 in hoofdstuk 2).²⁶ Een volledige analyse van de belangenbehartiging in de hele Nederlandse biobrandstofsector zou deze beperkingen moeten aanpakken.

1.3. Onderzoeksmethodes

Voor het verkrijgen van informatie in dit rapport zijn verschillende bronnen geraadpleegd. Het bureauonderzoek besloeg het doorzoeken van bedrijfswebsites, online curricula vitae, openbare lobbybrieven en relevante online literatuur over de biobrandstofsector. Er zijn telefonische interviews afgenomen met een aantal belanghebbenden: twee personen uit de biobrandstofindustrie, drie personen uit de politiek, drie personen van maatschappelijke organisaties, één persoon van de gemeente Rotterdam, één persoon uit de voedselindustrie, één deskundige op dit gebied uit de academische wereld, en één expert/consultant op het gebied van biobrandstoffen. Het merendeel van de geïnterviewden is akkoord gegaan met medewerking aan het onderzoek onder de voorwaarde van anonimiteit. De bronvermelding naar de verschillende respondenten is geanonimiseerd, maar gegevens over de respondenten zijn bekend bij de auteurs. Standaard onderdeel van SOMO's onderzoeksmethodologie is een reviewprocedure. De betrokken organisaties (Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa (CDB), het Rotterdam Climate Initiative (RCI), het Havenbedrijf Rotterdam, de Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen (NVDB), de Vereniging Nederlandse Petroleum Industrie (VNPI), Neste Oil,

---

²⁶ Motie Leegte en Haverkamp over verhoging van het bijmengpercentage (Kamerstuk 32357, nr. 16), <<http://www.parlement.com/9353000/1f/9vvhv5i95k8zxl/vimcfjib7czx>>.

BioMCN, Abengoa, Argos Group, en Productschap MVO) en alle geïnterviewden hebben de mogelijkheid gekregen om commentaar te leveren op een conceptversie van de relevante stukken van het rapport. De CDB, het RCI, het Havenbedrijf Rotterdam, de NVDB, Argos Group, Neste Oil en BioMCN hebben gebruik gemaakt van de review procedure. Hun commentaar is verwerkt in het rapport.

Naast de bovengenoemde bronnen is er een verzoek gedaan bij het ministerie van Infrastructuur en Milieu en het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie om relevante correspondentie over biobrandstoffen te openbaren in het kader van de Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB). Beide ministeries zijn op het verzoek ingegaan en hebben SOMO correspondentie toegestuurd tussen de ministeries enerzijds en Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen (NVDB), het Rotterdam Climate Initiative (RCI), het Havenbedrijf Rotterdam en Neste Oil anderzijds. Alle relevante informatie uit het WOB-verzoek is verwerkt in de tekst van dit rapport. De volledige correspondentie verkregen via het WOB-verzoek is op verzoek verkrijgbaar bij SOMO.

2. Belangrijke spelers in de Nederlandse biobrandstofsector

Een groot aantal spelers is actief in de biobrandstofsector in Nederland. Deze spelers werken vaak samen om bepaalde lobbydoelstellingen te bereiken, maar hebben niet altijd dezelfde belangen. In dit hoofdstuk geven we een overzicht van de belangrijkste spelers en hun posities ten aanzien van het ophogen van bijmengingspercentages. Bij het bepalen van de meest relevante actoren in de discussie rondom de ophoging van bijmenging zijn de interviews met experts leidend geweest. Voor meer informatie over onderzoeksmethodes, zie paragraaf 1.3.

In dit hoofdstuk worden de volgende actoren van de Nederlandse biobrandstofindustrie besproken: de Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa (CDB, ook wel bekend als de Commissie Corbey), het Rotterdam Climate Initiative, het Havenbedrijf Rotterdam, de Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen, de Vereniging Nederlandse Petroleum Industrie, Argos Group, verschillende biobrandstofproducenten en het Productschap Margarine, Vetten en Oliën.

Box 2: Chronologie van moties, kamerbrieven en voorstellen over het versnelde groeipad voor biobrandstofbijmenging

1. Motie Leegte en Haverkamp, 26 januari 2011 (motie aangenomen).²⁷
2. Motie Leegte c.s., 1 februari 2011 (ter vervanging van de motie Leegte en Haverkamp van 26 januari 2011)²⁸ – om in overleg te treden met de sector over mogelijke verhoging van het bijmengpercentage (motie aangenomen).
3. Motie Leegte c.s., 1 december 2011²⁹ – om het bijmengpercentage te verhogen (motie aangenomen).
4. Kamerbrief van staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu over uitvoering motie Leegte c.s., 9 maart 2012³⁰ – stelt een tijdspad voor en wil samenwerken met het Rotterdam Climate Initiative.
5. Beantwoording Kamervragen inzake motie Leegte c.s., 24 april 2012³¹ – concludeert dat het opleggen van een separate doelstelling voor dubbeltellende biobrandstoffen strijdig is met de Richtlijn Hernieuwbare Energie (RED) en verwijst naar een eerder antwoord van de Europese Commissie aan de Deense regering. Stelt een samenwerking voor met het Rotterdam Climate Initiative (DCMR Milieudienst Rijnmond, gemeente Rotterdam, Havenbedrijf Rotterdam N.V. en Deltalinqs), de CDB en Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen (NVDB).

²⁷ Motie Leegte en Haverkamp over verhoging van het bijmengpercentage (Kamerstuk 32357, nr. 16), <<http://www.parlement.com/9353000/1f/j9vvyh5i95k8zxl/vimcfxib7czx>>.

²⁸ Gewijzigde motie Leegte c.s. over opschaling van het bijmengpercentage (Kamerstuk 32357, nr. 22), <<http://www.parlement.com/9353000/1f/j9vvyh5i95k8zxl/vimikk5f9hz9>>.

²⁹ Motie Leegte c.s., 1 december 2011 (Kamerstuk 32813, nr. 4), <<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32813-4.html>>.

³⁰ Kamerbrief van staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu wb "Uitvoering moties Leegte c.s. (32813, nr.4) en Van der Werf c.s. (32813, nr.10)", 9 maart 2012.

³¹ Beantwoording Kamervragen inzake motie Leegte c.s. (32813, nr. 4) en motie Van der Werf c.s. (32813, nr. 10), <<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32813-18.html>>.

6. Kamerbrief van staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu over follow-up uitvoering motie Leegte c.s., 2 juli 2012³² – rapporteert over het advies van de landsadvocaat over de verplichting om de verhoging van het bijmengen uitsluitend in te vullen door dubbeltellende (tweede generatie) biobrandstoffen: dit is in strijd met Europese regels en het niet naleven van dit advies kan financiële gevolgen hebben voor Nederland. De staatssecretaris spreekt zich uit tegen het introduceren van een ILUC-factor: het is in strijd met de RED, het is immers een aanvullende nationale maatregel, en wil de uitspraak van de EC afwachten hierover.
7. Kamerbrief van staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu over het advies landsadvocaat betreffende dubbeltellende biobrandstoffen, 4 juli 2012³³ – zie Kamerbrief van 2 juli 2012 hierboven.
8. Motie Leegte c.s., 5 juli 2012³⁴ – pleit voor een forfaitaire ILUC-factor, waarbij expliciet wordt vermeld dat het niet gaat om een duurzaamheidseis maar om de voedselzekerheid (motie aangenomen).
9. Kamerbrief van staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu over vragen betreffende het concept EU-voorstel biobrandstoffenbeleid en uitvoering motie Leegte c.s., 8 oktober 2012³⁵ – stelt dat er na contact met de EC duidelijk is geworden dat het opnemen van een subdoelstelling voor tweede generatie biobrandstoffen niet mag leiden tot een plafond of beperking op de inzet van eerste generatie biobrandstoffen voor het behalen van de jaarverplichting voor bijmenging. Ook bericht de staatssecretaris over het uitgelekte concept-commissievoorstel tot wijziging van de RED waarin de EC een voorstel doet voor een plafond van 5 procent op het gebruik van voedselgewassen voor de productie van biobrandstoffen.
10. Voorstel van de EC over biobrandstofbeleid, 17 oktober 2012³⁶ – doet een voorstel voor een limiet op de toepassing van biobrandstoffen uit voedselgewassen van 5 procent, een ILUC-factor voor rapportage over CO₂-prestatie van biobrandstoffen (gebaseerd op de studie van het IFPRI), en een verhoogde minimumdrempel van 60 procent voor de beperking van de uitstoot van broeikasgassen voor nieuwe installaties.

2.1. Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa

2.1.1. Positionering en invloed

De Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa (CDB, ook bekend als de Commissie Corbey) adviseert sinds 2009 het Kabinet regelmatig over de duurzaamheid van biomassa. Naast vraagstukken gerelateerd aan biobrandstoffen komen in het maatschappelijke en politiek debat steeds nadrukkelijker ook andere energietoepassingen in beeld en andere industrietakken waar biomassa wordt ingezet. De CDB heeft een belangrijke en invloedrijke stem in het debat over biobrandstoffen. De commissie komt vaak met beleidsvoorstellen met betrekking tot biobrandstoffen en duurzaamheid.³⁷

Het gebruik van biomassa en biobrandstoffen roept grote maatschappelijke vragen op en is tegelijkertijd een terrein dat in beweging is. De CDB is daarom gevraagd een forum te bieden voor

³² Kamerbrief van staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu wb "Follow-up uitvoering motie Leegte c.s. (TK 32813, nr. 4) over bijmenging biobrandstoffen", 2 juli 2012.

³³ Kamerbrief van staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu wb "Advies landsadvocaat inzake dubbeltellende biobrandstoffen", 4 juli 2012.

³⁴ Motie Leegte c.s., 5 juli 2012 (Kamerstuk 30872 nr. 120), <<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-30872-120.html>>.

³⁵ Kamerbrief van staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu wb "Vragen over concept EU-voorstel biobrandstoffenbeleid en uitvoering motie Leegte c.s. (TK 30872, nr. 120)", 8 oktober 2012.

³⁶ "Een nieuw Commissievoorstel om de klimaateffecten van de productie van biobrandstoffen zoveel mogelijk te beperken", persbericht Europese Commissie, <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1112_nl.htm> (19/11/2012).

³⁷ Anonieme bron bij de Gemeente Rotterdam, telefonisch interview met SOMO, 16-10-2012.

maatschappelijke discussie, maar heeft ook het mandaat om de regering en de Tweede Kamer te adviseren. De regering doet geregeld adviesaanvragen bij de commissie.

De commissie onderhoudt contact met beleidsmakers in Nederland, in Brussel, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en andere EU-landen. Daarnaast stelt de commissie zich zoveel mogelijk op de hoogte van ontwikkelingen en beleidsvoorkeuren in de VS, maar zeker ook in Brazilië, Maleisië, Indonesië en andere relevante (ontwikkelings-)landen.

Het werkterrein van de CDB betreft in eerste instantie het gebruik van biomassa voor de energiesector (transport en elektriciteit) en de chemie, maar in 2011 is hun mandaat verbreed naar de hele biobased economy. Dat betekent dat de Commissie zowel adviseert over de duurzaamheid en inzet van biomassa voor transportdoeleinden als over de duurzaamheid en inzet van biomassa voor productie van elektriciteit of warmte. Daarnaast erkent de Commissie de noodzaak om op termijn te komen tot duurzaamheidscriteria voor de hele energiesector (inclusief fossiele brandstoffen) en ook voor de voedselsector.³⁸ Een voorstel voor sociale criteria voor biobrandstoffen is momenteel in ontwikkeling.

In 2009 heeft de regering de bijmeng van biobrandstoffen verlaagd van 5,75 procent naar 4 procent in 2010, vanwege twijfels over de duurzaamheid. De CDB heeft de regering in 2010 geadviseerd om de evaluatie van de Richtlijn Hernieuwbare Energie in 2014 af te wachten en tot die tijd het groeipad voor de bijmeng van biobrandstoffen te matigen, vanwege vraagtekens rondom ILUC. Dit advies is overgenomen door de Regering en vastgelegd in het Besluit Hernieuwbare Energie Vervoer.³⁹

In maart 2012 schrijft de CDB in een brief aan staatssecretaris Atsma dat de CDB de motie Leegte (Kamerstuk 32813, nr. 4, 1 december 2011) onderschrijft, waarin wordt gekozen om een versnelling van het groeipad volledig in te vullen met biobrandstoffen van de tweede generatie. De commissie steunt specifieke subdoelstellingen voor tweede generatie-biobrandstoffen voor de periode tot 2020 zoals dat bedoeld wordt door een meerderheid in de Tweede Kamer. Dit betekent dus dat niet alleen het extra deel van de versnelde ophoging ingevuld zou moeten worden met tweede generatie biobrandstoffen, maar dat ook de bijmeng van eerste generatie biobrandstoffen bevroren zou moeten worden op het huidige niveau.

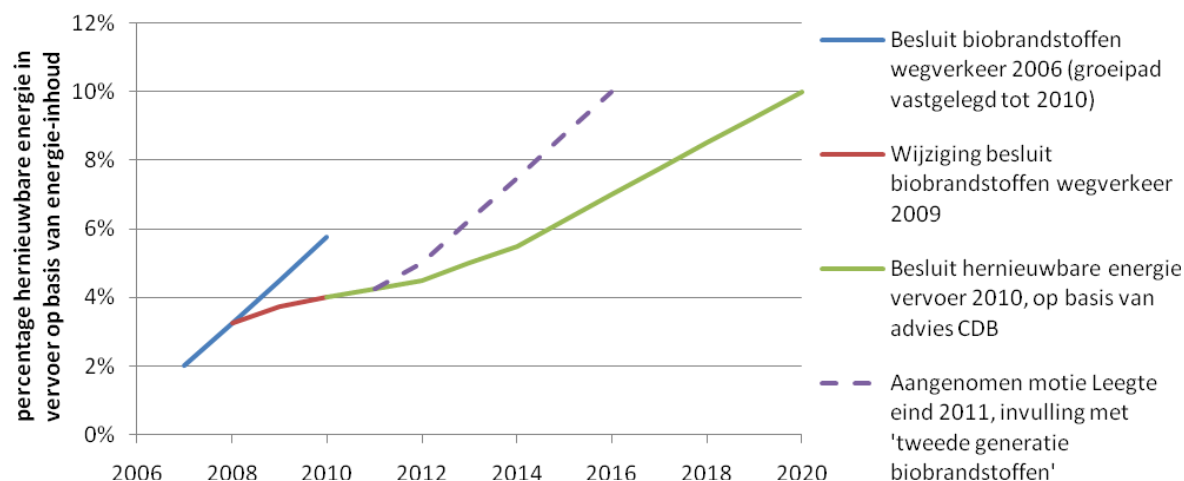
Figuur 2 toont de verschillende groeipaden voor biobrandstoffen in de transportsector zoals die zijn bepaald door de implementatie van RED. Het huidige groeipad (in 2012) is vastgelegd in het Besluit Hernieuwbare Energie, dit wordt weergegeven met de groene lijn, het effect van de motie Leegte wordt getoond door de stippellijn.

---

³⁸ Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa, Opdracht, no date <www.corbey.nl/opdracht/> (24-10-2012).

³⁹ Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa, Advies "Eerst kwaliteit dan kwantiteit", 3 februari 2010.

Figuur 2: Historie van de groeipaden voor biobrandstoffen in de transportsector in Nederland

Bron: CDB⁴⁰

Volgens de voorzitter van de commissie wordt de brief van 16 maart 2012 onderschreven door een overgrote meerderheid van de leden van de CDB. Daarentegen wordt er in dezelfde brief aangegeven dat een overgrote meerderheid van de commissie geen voorstander is van een versnelling van het groeipad.⁴¹

Staatssecretaris Atsma wil op grond van de motie Leegte de bijmengverplichting ophogen, maar geeft in maart 2012 aan dat hij geen juridische mogelijkheden ziet voor een subdoelstelling voor tweede generatie biobrandstoffen. De CDB is het niet met hem eens en stelt dat subdoelstellingen juridisch wel houdbaar zijn.

Volgens de commissie heeft de overheid naast de dubbeltelling ook andere instrumenten om de inzet van tweede generatie biobrandstoffen te bevorderen. De overheid zou in aanbestedingen een voorkeur voor tweede generatie kunnen uitspreken, of via convenanten aansturen op een hoog percentage biobrandstoffen uit reststromen. Accijnsbeleid zou ingezet kunnen worden om het bijmengen van tweede generatie biobrandstoffen te bevorderen en het gebruik van brandstoffen die relatief veel vervuilen te ontmoedigen.⁴²

De CDB vindt het beter om direct te sturen op CO₂-reductie, omdat tweede generatie biobrandstoffen vaak, maar niet altijd, beter zijn dan eerste generatie biobrandstoffen. In haar notitie van 16 mei 2012 stelt de commissie voor om niet langer te spreken over eerste of tweede generatie biobrandstoffen, maar biobrandstoffen te classificeren naar CO₂-reductie: "Biobrandstoffen kunnen dan worden ingedeeld in bijvoorbeeld een 35+ categorie (voldoet aan de eisen van de RED), een 50+ categorie, een 60+ en een 70+ categorie. De 'betere' biobrandstoffen

⁴⁰ CDB, "Biomassa en beleid: hoe sturen op minder CO₂?", 21-5-2012. <www.corbey.nl/files/media_base/original/163.pdf> (24-10-2012).

⁴¹ CDB, "Duurzame verhoging van de bijmengverplichting", 16-3-2012 <www.corbey.nl/adviezen/duurzame-energiedoelstellingen/duurzame-verhoging-van-de-bijmengverplichting> (24-10-2012).

⁴² CDB, "Duurzame verhoging van de bijmengverplichting", 16-3-2012 <www.corbey.nl/adviezen/duurzame-energiedoelstellingen/duurzame-verhoging-van-de-bijmengverplichting> (24-10-2012).'

(biobrandstof 50+, en meer) worden op deze manier direct beoordeeld op hun CO₂-prestatie.”⁴³ Deze categorisatie wordt ook bepleit door het Rotterdam Climate Initiative.⁴⁴ Voor de berekening van de CO₂-reductie moet naar de mening van de CDB ILUC wel meegenomen worden.⁴⁵

Het RCI beweert dat het nauw samenwerkt met de CDB en dat de twee instanties samen advies aan de overheid uitbrengen. Maar in reactie heeft CDB-voorzitter Dorette Corbey het volgende geschreven in een brief aan de bestuursvoorzitter van het RCI: “Het doel van de samenwerking [tussen de commissie en het RCI] is wat ons betreft echter niet een gemeenschappelijk advies. Wij zijn van mening dat zo’n doel productieve samenwerking eerder belemmert dan bevordert. Ons doel bij de samenwerking is informatie en kennis delen, en het is al heel wat als we erin slagen een gezamenlijke onderzoeksvraag te formuleren.”⁴⁶ Dit wordt ook verwoord in een vergaderverslag van een bijeenkomst tussen het ministerie van I&M, de CDB en het RCI over biobrandstoffen: “[Naam verwijderd] benadrukt dat het doel van de gesprekken tussen RCI en Commissie Corbey niet is om gelijke standpunten te ontwikkelen, maar om van gedachten te wisselen en om een gemeenschappelijke opdracht uit te zetten aan het Copernicus Instituut”.⁴⁷

2.1.2. Leden

De CDB bestaat uit 22 leden uit de wetenschappelijke wereld, het bedrijfsleven (chemie, elektriciteit, olie, biobrandstoffen, financiële sector, voeding, landbouw) en maatschappelijke organisaties. Tabel 2 geeft de samenstelling van de CDB weer in 2009 en in december 2012.

Tabel 2: Samenstelling van de CDB in 2009 en eind-2012

2009		2012	
Voorzitter en secretariaat			
Voorzitter:	Dorette Corbey	Dorette Corbey	
Secretaris:	Ella Lammers	Ella Lammers	Agentschap NL
Secretaris:	Judith van der Stel	Rob Cornelissen	Ministerie van I&M
Wetenschap			
Prem Bindraban	Universiteit Wageningen	Johan Sanders	Universiteit Wageningen
Pier Vellinga	Vrije Universiteit	-	-
Andre Faaij	Copernicus Instituut / Universiteit Utrecht	Andre Faaij	Copernicus Instituut / Universiteit Utrecht
-	-	Gerrit Meester	Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI)
Bedrijfsleven			
Dominic Boot	VNPI ¹	Dominic Boot	VNPI ¹
Ewald Breunese	Shell	Annemarie van der	Shell

⁴³ CDB, “Biomassa en beleid: hoe sturen op minder CO₂?”, 21-5-2012. <www.corbey.nl/files/media_base/original/163.pdf> (24-10-2012).

⁴⁴ Brief van het RCI aan staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu over de aanpak van de bijmengverplichting, 26 juni 2012, <<http://www.rotterdamclimateinitiative.nl/documents/20120626%20Voorstel%20RCI%20aanpak%20bijmengverplichting.pdf>> (15/11/2012).

⁴⁵ CDB, “Biomassa en beleid: hoe sturen op minder CO₂?”, 21-5-2012. <www.corbey.nl/files/media_base/original/163.pdf> (24-10-2012).

⁴⁶ Brief van de Commissie Corbey aan het RCI, 26-10-2012.

⁴⁷ “Verslag bijeenkomst van 17-08-2012 over betere biobrandstoffen”, verslag van I&M, Commissie Corbey en RCI, 27 augustus 2012. Verkregen via het WOB-verzoek bij het Ministerie van I&M.

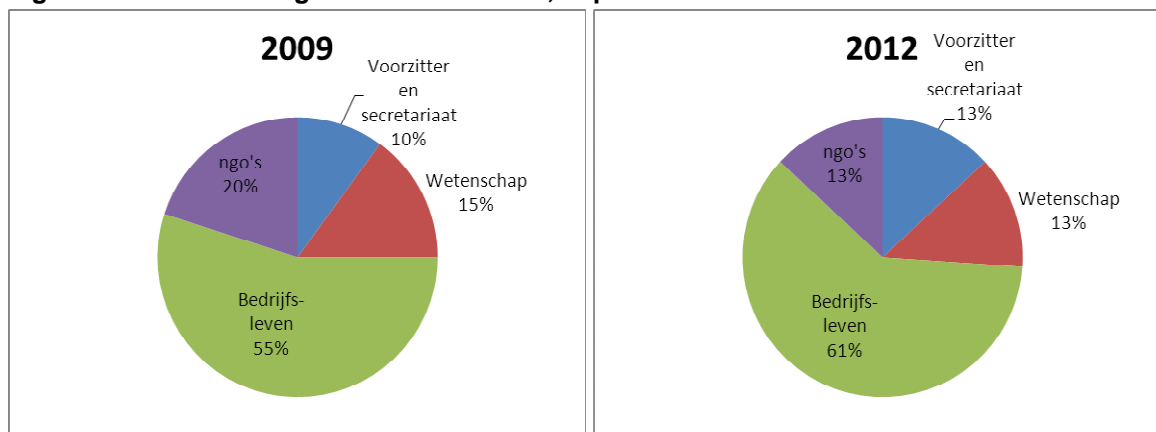
		Rest	
Bart-Willem ten Cate	Argos Group	Bart-Willem ten Cate	Argos Group
Wilfred Hadders	SunOil Biodiesel	Wilfred Hadders	SunOil Biodiesel
Mark Woldberg	Nedalco	-	-
Karlijn van Lierop	Productschap MVO ^I	Frank Bergmans	Productschap MVO ^I
Jack van den Hoek	Cargill	-	-
Willem-Jan Laan	Unilever	Willem-Jan Laan	Unilever
Helma Kip	Essent	Peter-Paul Schouwenberg	Essent
Karen Lagendijk	Nuon	-	-
Daan Dijk	Rabobank	Daan Dijk	Rabobank
-	-	Hugo Buis	Eneco
-	-	Nelo Emerencia	VNCI ^{III}
-	-	Rob Groeliker	NVDB ^{IV}
-	-	Jeroen Kloos	LTO Noord ^V
-	-	Ward Mosmuller	DSM
-	-	Rop Zoetemeyer	Purac
ngo's			
Sven Sielhorst	Solidaridad	Paul Wolvekamp	BothENDS
Ron Wit	Stichting Natuur en Milieu	Ron Wit en Danielle de Nie	Stichting Natuur en Milieu
Madelon Meijer	Oxfam Novib	Sander van Bennekom	Oxfam Novib

- I Vereniging Nederlandse Petroleum Industrie
 II Productschap Margarine, Vetten en Oliën
 III Vereniging van de Nederlandse Chemische Industrie
 IV Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen
 V Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland

De samenstelling van de commissie is sinds 2009 veranderd. Onder andere veranderingen hebben Eneco, DSM, Purac en belangenorganisaties VNCI, NVDB en LTO zitting genomen in de commissie, terwijl Nuon en Nedalco er niet meer zijn. Wat maatschappelijke organisaties betreft, in 2012 zijn IUCN (door personeelwisseling) en Solidaridad niet meer vertegenwoordigd in de commissie. BothENDS is toegetreden en Natuur en Milieu is tijdelijk dubbel vertegenwoordigd. Het secretariaat van de CDB geeft wel aan de ze nu op zoek zijn naar een andere ngo die zitting kan nemen in de commissie.⁴⁸ Figuur 3 geeft de verandering in samenstelling van de CDB weer in procenten.

⁴⁸ CDB Secretariaat, e-mail aan SOMO, 13 december 2012.

Figuur 3: Samenstelling CDB 2009 en 2012, in procenten

Bron: SOMO berekening op basis van lijsten CDB-samenstelling

2.2. Rotterdam Climate Initiative (RCI)

Het Rotterdam Climate Initiative (RCI) is een klimaatprogramma van vier samenwerkende partijen: de gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf Rotterdam NV, DCMR Milieudienst Rijnmond en Deltalinqs. Volgens haar website biedt het RCI “een platform waar overheid, organisaties, bedrijven en inwoners samenwerken aan halvering van CO₂-uitstoot en versterking van de economie in de Rotterdamse regio”.⁴⁹ De vier samenwerkende partijen hebben het RCI in mei 2007 opgericht met het doel om in 2025 de CO₂-uitstoot van de stad te halveren ten opzichte van het niveau van 1990 en tegelijkertijd de Rotterdamse economie te versterken. Halvering in 2025 zou betekenen dat de stad en het haven-industriële complex 12 megaton CO₂ zou moeten uitstoten en niet de huidige 46 megaton, dat voorzien is met een groei zonder het klimaatprogramma.⁵⁰

2.2.1. Positionering en invloed

De missie van het RCI is “een beter klimaat voor mens, milieu en economie”. In de ambitie van het RCI staat: “Klimaataanpak is onvermijdelijk, maar is ook goed voor Rotterdam: het versterkt de Rotterdamse economie en creëert werkgelegenheid. En het zorgt voor een betere en fijnere woon- en leefomgeving.”⁵¹

Veel bedrijven in de Rotterdamse haven staan achter het RCI, waaronder Neste Oil. Dit bedrijf opende in 2011 een nieuwe biobrandstoffabriek in de haven.⁵² Neste investeerde in 2009 €670 miljoen in deze fabriek. Volgens eigen zeggen was dit de twee na grootste buitenlandse investering in Nederland in 2009.⁵³

De gemeente Rotterdam steunt het RCI eveneens: “Het rijk wil de bijmengverplichting voor biobrandstoffen versneld verhogen naar 10 procent. Afgesproken is dat RCI en het Rotterdamse

⁴⁹ Website Rotterdam Climate Initiative, Over RCI, “Rotterdam Climate Initiative”, <http://rotterdamclimateinitiative.nl/nl/rotterdam_climate_initiative/over_rci/rotterdam_climate_initiative> (19/10/2012).

⁵⁰ “Het nieuwe Rotterdam, RCI publicatie, juni 2009, <http://rotterdamclimateinitiative.nl/documents/Documenten/Brochure_RCI_NL.pdf>.

⁵¹ Website Rotterdam Climate Initiative, Over RCI: Missie en Ambitie, “Rotterdam Climate Initiative”, <http://www.rotterdamclimateinitiative.nl/nl/rotterdam_climate_initiative/over_rci/missie_ambitie> (4/12/2012).

⁵² Anonieme bron uit de biobrandstofindustrie, telefonisch interview met SOMO, 12-10-2012.

⁵³ Neste Oil, Neste Oil Rotterdam NEXBTL, powerpoint presentatie, 2 februari 2011.

bedrijfsleven een voorstel formuleren over hoe dit verantwoord te doen met inachtneming van de duurzaamheid en de beschikbaarheid van de biologische grondstoffen. Wij werken samen met Rotterdamse bedrijven die biobrandstofproducten verhandelen.”⁵⁴

Van de vier partijen houdt het Havenbedrijf Rotterdam zich bezig met biomassa en biobrandstoffen. Het biomassaprogramma onder leiding van het Havenbedrijf bevat drie werkgroepen met elk een eigen voorzitter: ‘Werkgroep Vaste Biomassa’, ‘Werkgroep Vloeibare Biomassa’ (ook bekend als de Werkgroep Biobrandstoffen⁵⁵) en de ‘Werkgroep Groene Chemie’. Volgens een ‘position paper’ van het RCI wordt de Werkgroep Biobrandstoffen voorgezeten door het bedrijfsleven.⁵⁶ Argos Group is de huidige voorzitter en andere bedrijven als Neste Oil nemen ook deel aan de werkgroep vergaderingen.⁵⁷ Deze werkgroepen werken onder meer aan de “deelname aan, en beïnvloeding van, het maatschappelijke debat en politieke besluitvorming over biomassa”.⁵⁸

Als een van de lobbyonderwerpen wordt door het RCI het volgende genoemd: “Nauwlettend volgen van de nationale overheid zodat tijdig en gezamenlijke actie kan worden ondernomen wanneer plotselinge beleidswijzigingen dreigen. Een voorbeeld hiervan is de verlaging van bijmengverplichting voor biotransportbrandstoffen, waarmee de Nederlandse biobrandstoffabrieken in 2009 in de problemen zijn gekomen.”⁵⁹

Het RCI heeft als reactie op de motie Leegte begin 2012 een aanbod gedaan aan staatssecretaris Atsma om met een voorstel te komen over de uitvoering van de motie Leegte. Staatssecretaris Atsma is hier op ingegaan, nadat uit zijn analyse bleek dat een subdoelstelling voor tweede generatie biobrandstoffen juridisch niet haalbaar is. Het RCI is in de Werkgroep Biobrandstoffen met ambtenaren van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M) aan de slag gegaan om een voorstel te ontwikkelen.⁶⁰

Het RCI steunt de versnelling van de verhoging van de bijmengverplichting van biobrandstoffen tot 10 procent in 2016. RCI vindt dat biobrandstoffen bij kunnen dragen aan CO₂-reductie, dat ze een alternatief zijn voor de schaarser wordende fossiele brandstoffen, dat ze innovatie stimuleren en dat ze de economische kracht versterken.⁶¹

---

⁵⁴ Bestuursdienst Gemeente Rotterdam, “Eerste Bestuursrapportage 2012”, mei 2012, <www.bds.rotterdam.nl/dsresource?objectid=219386>, (18-10-12).

⁵⁵ De Werkgroep Vloeibare Biomassa van het Havenbedrijf Rotterdam en het RCI wordt ook vaak (bijvoorbeeld in de correspondentie verkregen via het WOB-verzoek) de ‘Werkgroep Biobrandstoffen’ genoemd. Omdat deze laatste benaming in lijn is met de terminologie van dit rapport, wordt er naar deze werkgroep als de ‘Werkgroep Biobrandstoffen’ verwezen.

⁵⁶ M. de Moel, “Biomassa in de Rotterdamse Haven – Position Paper”, Rotterdam Climate Initiative, 30 augustus 2010, p. 14, <http://www.rotterdamclimateinitiative.nl/documents/Documenten/Biomassa_Rotterdamse_haven_Position_paper_NL_aug2010.pdf>.

⁵⁷ “Vergaderverslag WG biobrandstoffen – bijmengverplichting”, verslag I&M, 11 juni 2012. WOB.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ M. de Moel, “Biomassa in de Rotterdamse Haven – Position Paper”, Rotterdam Climate Initiative, 30 augustus 2010, p. 14, <www.rotterdamclimateinitiative.nl/documents/Documenten/Biomassa_Rotterdamse_haven_Position_paper_NL_aug2010.pdf>.

⁶⁰ Kamerbrief van staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu over “Uitvoering moties Leegte c.s. (32813, nr.4) en Van der Werf c.s. (32813, nr.10)”, 9 maart 2012.

⁶¹ RCI, brief aan staatssecretaris Atsma, 26 juni 2012 <www.rotterdamclimateinitiative.nl/documents/20120626%20Voorstel%20RCI%20aanpak%20bijmengverplichting.pdf> (24-10-2012).

Namens het RCI sturen ex-premier Ruud Lubbers en de Rotterdamse wethouder Alexandra van Huffelen in de zomer van 2012 een brief naar staatssecretaris Atsma, waarin zij een pleidooi houden voor meer bijmenging met biobrandstoffen.⁶² In de brief stelt het RCI een aanpak voor waarin de nadruk ligt op het verminderen van de CO₂-uitstoot, met “beperking van de risico’s” en stimulering van innovaties om te komen tot betere biobrandstoffen. Als risico wordt indirect landgebruik (ILUC) genoemd. In plaats van een ILUC-factor op de broeikasgasbalans van biobrandstoffen of een bevrozing van het percentage biobrandstoffen uit landbouwgewassen (zoals voorgesteld door de CDB⁶³), geeft het RCI “de voorkeur aan om te werken aan het voorkomen van indirect landgebruik, bijvoorbeeld door efficiënter gebruik van de bestaande (landbouw)grond. Dit wordt in de wetenschap 'ILUC-mitigatie' genoemd. Wij kiezen voor het begrip 'ILUC-preventie’”.⁶⁴ Volgens het RCI zou de discussie over ILUC-factoren en een bevrozing leiden tot stagnatie bij het verminderen van de CO₂-uitstoot en bij de ontwikkeling van de biobrandstoffenindustrie.⁶⁵ Het RCI wil echter focussen op ILUC-preventie door het belonen van betere biobrandstoffen.⁶⁶

Een paar dagen later gaat een brief naar de Tweede Kamer, voorafgaand aan een Kamerdebat waarin de uitvoering van de motie Leegte op de agenda staat. In die brief het RCI openlijk aan het lobbyen richting de Kamer en doet het RCI een paar opmerkelijk uitspraken:

“Wij juichen het toe dat ervoor wordt gepleit terug te keren naar het oorspronkelijke tempo van de bijmenging van transportbrandstoffen met biobrandstoffen. Dit sluit volledig aan bij het streven naar een verdere verduurzaming van de transportbrandstoffen. Het RCI heeft als ambitie een 50 procent CO₂-reductie in 2025, ten opzichte van 1990, voor stedelijke en haven-industriële activiteiten. De inzet van biomassa is daarvoor onmisbaar.”⁶⁷

Het RCI neemt dus aan dat terugkeer naar het oorspronkelijke groeipad (versnelde ophoging) leidt tot meer CO₂-reductie, terwijl ILUC-studies dit in twijfel trekken. Even verderop volgt: “Het sturen op CO₂ als middel om goede, betere en beste biobrandstoffen te onderscheiden, wordt ook door de CDB als centraal uitgangspunt gehanteerd. Ook in onze aanpak van ILUC, met nadruk op preventie, nemen we in Europa de voortrekkersrol op ons.”⁶⁸ Het RCI gaat hier uit van goede en betere biobrandstoffen, niet van slechte. Er wordt geclaimd dat dit in lijn zou zijn met de CDB, terwijl de CDB juist wel voorstander is van ILUC-factoren, waardoor biobrandstoffen met een hoge

⁶² RCI, brief aan staatssecretaris Atsma, 26 juni 2012

<www.rotterdamclimateinitiative.nl/documents/20120626%20Voorstel%20RCI%20aanpak%20bijmengverplichting.pdf> (24-10-2012).

⁶³ Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa, “Biomassa en beleid: hoe sturen op minder CO₂?”, 21-5-2012

<www.corbey.nl/files/media_base/original/163.pdf> (24-10-2012).

⁶⁴ RCI, Brief van het RCI aan staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu over de aanpak van de bijmengverplichting, 26 juni 2012,

<<http://www.rotterdamclimateinitiative.nl/documents/20120626%20Voorstel%20RCI%20aanpak%20bijmengverplichting.pdf>> (15/11/2012).

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ RCI, Brief van het RCI aan staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu over de aanpak van de bijmengverplichting, 26 juni 2012,

<<http://www.rotterdamclimateinitiative.nl/documents/20120626%20Voorstel%20RCI%20aanpak%20bijmengverplichting.pdf>> (15/11/2012).

⁶⁷ RCI, “Advies ‘naar meer en betere biobrandstoffen’”, Brief van Ruud Lubbers en Alexandra van Huffelen namens het RCI aan de leden van de vaste commissie voor Infrastructuur en Milieu en de leden van de vaste commissie voor Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, 4 juli 2012,

<http://www.rotterdamclimateinitiative.nl/documents/20120704_Voorstel_RCI_aanpak_bijmengverplichting_-_begeleidende_brief1.pdf> (4-12-2012).

⁶⁸ Ibid.

CO₂-uitstoot niet meer voldoen aan de minimumeis van 35 procent CO₂-reductie.⁶⁹ De brief van het RCI blijkt dus als doel te hebben de Tweede Kamer te overtuigen de versnelde ophoging te handhaven, zonder harde normen om biobrandstoffen uit landbouwgewassen te weren.

Na de verkiezingen in september 2012 probeert het RCI ook de informateurs van het nieuwe kabinet te overtuigen van haar ideeën over bijmenging van biobrandstoffen. Formateurs Henk Kamp en Wouter Bos ontvangen een brief met tien kernpunten voor groene groei. De brief is ondertekend door oud-premier Ruud Lubbers, burgemeester Ahmed Aboutaleb, CEO van het havenbedrijf Hans Smits en Voorzitter van Deltalinqs Wim van Sluis. Deltalinqs behartigt de belangen van de logistieke en industriële bedrijven in het Rotterdamse haven- en industriegebied. Ten aanzien van het bijmengen met biobrandstoffen stelt het RCI dat het samen met de CDB werkt aan een advies over “hoe de betere biobrandstoffen worden gestimuleerd”, inclusief de ILUC-discussie.⁷⁰ De CDB ontkent het bestaan van dit samenwerkingsverband en zegt dat de commissie alleen in een stuurgroep zit van een onderzoek dat de Universiteit Utrecht uitvoert in opdracht van RCI.⁷¹

De brieven van het RCI naar Atsma⁷² en naar de informateurs⁷³ zijn te vinden op een aantal industriewebsites, bijvoorbeeld Connecting Industries⁷⁴, Duurzaam Vastgoed⁷⁵ en Groningen Seaports⁷⁶, maar staan natuurlijk ook op de RCI-website.

Het RCI lobbyt bij de Europese Commissie⁷⁷ om importheffingen op landbouwproducten, o.a. bio-ethanol te verlagen om zo de grondstoffen voor de ‘biobased economy’ voor een marktconforme prijs beschikbaar te stellen. Ook schrijft het ministerie van EL&I het volgende: “Wij bepleiten dat het Rijk de import van biobased grondstoffen en brandstoffen tegen wereldmarktprijzen mogelijk maakt. Dit vergt een bijstelling van het Europees landbouwbeleid, dat nu via een importheffing op ethanol een benutting van deze groene brandstof commercieel onmogelijk maakt.”⁷⁸ Dit doel wordt ook benoemd in een opiniestuk van het RCI-bestuur in het Nederlands Dagblad.⁷⁹

Uit de correspondentie tussen RCI en het Ministerie van Infrastructuur en Milieu blijkt dat het RCI, het Havenbedrijf Rotterdam en de biobrandstofsector gezamenlijk hun belangen behartigen. Meestal neemt RCI het voortouw, maar soms treedt ook het Havenbedrijf op de voorgrond. De ambtenaren van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu lijken deze verschillende partijen als

⁶⁹ Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa, “Biomassa en beleid: hoe sturen op minder CO₂?”, 21-5-2012 <www.corbey.nl/files/media_base/original/163.pdf> (24-10-2012).

⁷⁰ RCI, brief aan de informateurs voor de kabinetsformatie 2012, 3 oktober 2012.

⁷¹ Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa, Brief aan de council-voorzitter van het Rotterdam Climate Initiative, 26-10-2012.

⁷² RCI, brief aan staatsecretaris Atsma, 26 juni 2012 <www.rotterdamclimateinitiative.nl/documents/20120626%20Voorstel%20RCI%20aanpak%20bijmengverplichting.pdf> (24-10-2012).

⁷³ RCI, brief aan de informateurs voor de kabinetsformatie 2012, 3 oktober 2012.

⁷⁴ <<http://www.connectingindustries.nl/>>

⁷⁵ <<http://www.duurzaamvastgoed.com/nieuws/page/3>>

⁷⁶ <<http://www.groningen-seaports.com/Nieuws/tabid/2122/articleType/ArticleView/articleId/61/language/nl>>

⁷⁷ Brief van Ruud Lubbers en Hans Smits namens het RCI aan DG Research van de Europese Commissie, 14 december 2011.

⁷⁸ Brief van Hans Smits namens het Havenbedrijf Rotterdam aan het Topteam Energie van het ministerie van EL&I, 27 april 2011. Zie ook in de brief van de burgemeester van Rotterdam, Ahmed Aboutaleb namens het RCI aan minister Verhagen van EL&I, september 2011.

⁷⁹ Ruud Lubbers, Ahmed Aboutaleb, Hans Smits en Wim van Sluis, “Groene groei levert ons veel banen op”, Nederlands Dagblad, 11 oktober 2012, <http://www.rotterdamclimateinitiative.nl/nl/rotterdam_climate_initiative/nieuws/nieuws-en_persberichten/groene_groei_levert_ons_veel_banen_op?news_id=997> (20/11/2012).

één actor te zien. E-mails naar het Ministerie over de Werkgroep Biobrandstoffen worden door het RCI gestuurd, maar ook door het Havenbedrijf. Er wordt vaak in termen gesproken van “wij in Rotterdam”.⁸⁰ Het RCI wordt gelijkgesteld aan ‘de sector’.⁸¹ Volgens een e-mail naar het Ministerie van Infrastructuur en Milieu heeft het RCI “in reactie op de kamerbrief van Atsma overleg gehad met de Rotterdamse lobbyist in Den Haag”.⁸²

In de Werkgroep Biobrandstoffen van het RCI/Havenbedrijf Rotterdam neemt het Ministerie van Infrastructuur en Milieu actief deel. Het RCI geeft ook input voor de brieven aan de Tweede Kamer, die de ambtenaren van het ministerie schrijven namens staatssecretaris Atsma. “Afspraken/acties: I&M geeft aan dat een voorstel van RCI er uiterlijk 22 juni moet liggen om nog mee te kunnen in de brief waarin ook advies van landsadvocaat verwerkt zal worden”⁸³, staat in een e-mail van het Havenbedrijf Rotterdam aan het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Het ministerie is ook actief betrokken bij de voorstellen, brieven en adviezen van het RCI. “Wederom dank voor jullie actieve bijdrage aan de totstandkoming van het RCI-voorstel *Verhoging bijmengverplichting*”⁸⁴, schrijft het Havenbedrijf aan het Ministerie van Infrastructuur en Milieu. Ook schrijft het Havenbedrijf: “Met [naam verwijderd] hebben we afgesproken dat dit gesprek [tussen ambtenaar en Havenbedrijf Rotterdam] de laatste input kan opleveren voor de brief aan de staatssecretaris.”⁸⁵ In een andere e-mail schrijft de communicatieadviseur van het RCI het volgende aan een ambtenaar van het ministerie: “Zoals je weet zijn wij in Rotterdam druk bezig met een advies voor de invulling van de motie Leegte, rond biobrandstoffen. Jouw collega [naam verwijderd] is daarbij betrokken.”⁸⁶ In een vergaderverslag van de Werkgroep Biobrandstoffen wordt het RCI-voorstel besproken en worden bepaalde actiepunten bij ambtenaren van het ministerie gelegd.⁸⁷ Dit wordt ook gedaan in de daaropvolgende e-mail van het Havenbedrijf aan het ministerie.⁸⁸ In een latere e-mail van Havenbedrijf Rotterdam aan het ministerie wordt het volgende geschreven: “We [Havenbedrijf/RCI] zijn hard aan het werk met het schrijven van de managementsamenvatting die als brief richting Atsma zal worden gestuurd”⁸⁹, waarna een voorstel met actiepunten volgt, mede gericht aan ambtenaren van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu. Dezelfde ambtenaar die in de Werkgroep Biobrandstoffen zat toen deze brief aan Atsma werd geschreven, zal deze brief als ambtenaar bij het Ministerie van Infrastructuur en Milieu ook ontvangen.

Bij de uitvoering van de motie Leegte trekken de ambtenaren van het ministerie samen op met het RCI en gebruiken de standpunten (onder meer over ILUC) van het RCI als uitgangspunt. “Aangezien RCI aan een voorstel over biobrandstoffen, inclusief ILUC, werkt en dit over drie weken bespreekt, lijkt het me goed om daar waar mogelijk samen op te trekken en onze beelden over ILUC in een vroeg stadium te delen.” schrijft een ambtenaar van het ministerie aan het Havenbedrijf/RCI. In een e-mail die daarop volgt, staat: “Vanuit I&M ben ik [ambtenaar van het ministerie] verantwoordelijk voor het ILUC-dossier en de uitwerking van de motie [Leegte] is dus

⁸⁰ “N.a.v. Braziliëreis”, e-mail RCI aan I&M, 14 juni 2012. WOB.

⁸¹ “Vergaderverslag WG biobrandstoffen – bijmengverplichting”, verslag I&M, 19 juni 2012. WOB.

⁸² “RCI acties naar aanleiding van voorstel Atsma – verhoging bijmengverplichting”, e-mail HbR aan I&M, 5 juli 2012. WOB.

⁸³ “Agenda en stukken WG biobrandstoffen 11 juni a.s. 9.30”, e-mail HbR aan I&M, 12 juni 2012. WOB.

⁸⁴ “Verslag en actiepunten WG biobrandstoffen – bijmengverplichting”, e-mail HbR aan I&M, 15 mei 2012. WOB.

⁸⁵ “Afspraak RCI maandag min I&M”, e-mail HbR aan I&M, 20 juni 2012. WOB.

⁸⁶ “N.a.v. Braziliëreis”, e-mail RCI aan I&M, 14 juni 2012. WOB.

⁸⁷ “Vergaderverslag WG biobrandstoffen – bijmengverplichting”, verslag I&M, 14 mei 2012. WOB.

⁸⁸ “Verslag en actiepunten WG biobrandstoffen – bijmengverplichting”, e-mail HbR aan I&M, 15 mei 2012. WOB.

⁸⁹ “Reactietijdstip management samenvatting RCI – Atsma, terugkoppeling gesprek Corbey”, e-mail aan I&M, 21 juni 2012. WOB.

ook bij mij terechtgekomen. Zoals [naam verwijderd] al had aangegeven zou het mooi zijn als het RCI-voorstel als vertrekpunt gebruikt kan worden.⁹⁰

Uit de gespreksverslagen van de Werkgroep Biobrandstoffen en memo's van het RCI wordt duidelijk dat RCI vooral inzet op het verzachten van de impact van ILUC:

- "Lubbers merkt op dat de focus lijkt te liggen op ILUC-matiging, dat wordt onderschreven door [naam verwijderd] en de WG beaamt deze focus."⁹¹
- "ILUC: benadrukken dat wij primair insteken op matiging. Daarbij het bredere kader van verantwoord landgebruik gebruiken als kapstok: biobrandstoffen zijn daar (slechts) een van de onderdelen van en ILUC is alleen aan dát element verantwoord landgebruik gekoppeld"⁹²
- "In het Europees voorstel ontbreekt ILUC-preventie. Europa richt zich eerder op de negatieve benadering (tegengaan van ILUC), terwijl wij ons richten op positieve effecten zoals verbetering van de landbouwefficiëntie en de benutting van afvalproducten."⁹³

RCI neemt een toename van volumes als uitgangspunt⁹⁴ en wil dus geen straf voor biobrandstoffen die slecht presteren. Ze wil alleen een stimulans om betere biobrandstoffen te stimuleren.

2.2.2. Leden

Het RCI kent drie organen en verschillende werkgroepen. Er is een managementteam, een bestuur (board) en een adviesorgaan (council). Wethouder Alexandra van Huffelen heeft zitting in alle organen. Jeroen van der Veer, ex-bestuursvoorzitter van Shell, volgde in oktober 2012 Ruud Lubbers op als voorzitter van de RCI Council.⁹⁵

Managementteam

- Alexandra van Huffelen (Wethouder Duurzaamheid, Buitenruimte en Binnenstad)
- Wiert-Jan de Raaf (Programmamanager RCI)
- Mevrouw drs. P.W. Verhoeven, gemeente Rotterdam
- De heer ir. C.J.M. Asselbergs, Deltalinqs
- Pieter van Essen, Project Director RCI bij het Havenbedrijf Rotterdam N.V.
- De heer drs. M. de Hoog, DCMR Milieudienst Rijnmond

Board

- Ahmed Aboutaleb, Voorzitter, Burgemeester van Rotterdam
- Hans Smits, Vicevoorzitter RCI Board, President-directeur Havenbedrijf Rotterdam N.V.
- Wiert-Jan de Raaf, Secretaris RCI Board, Programmamanager RCI
- Jeannette Baljeu, Wethouder Haven, Verkeer en Regionale Economie Rotterdam

⁹⁰ "RCI acties naar aanleiding van voorstel Atsma – verhoging bijmengverplichting", e-mail I&M aan HbR/RCI, 26 juli 2012. WOB.

⁹¹ "Vergaderverslag WG biobrandstoffen – bijmengverplichting", verslag I&M, 14 mei 2012. WOB.

⁹² "Vergaderverslag WG biobrandstoffen – bijmengverplichting", verslag I&M, 11 juni 2012. WOB.

⁹³ "Verslag overleg Stuurgroep [...] over biobrandstoffen, 17 september 2012", memo RCI, 17 september 2012. WOB.

⁹⁴ Anonieme bron uit de biobrandstofindustrie, telefonisch interview met SOMO, 11-10-2012.

⁹⁵ RCI, Jeroen van der Veer nieuwe voorzitter Rotterdam Climate Initiative, 26 oktober 2012

www.rotterdamclimateinitiative.nl/documents/Persberichten/Persbericht%20Jeroen%20van%20der%20Veer%20nieuw%20voorzitter%20Rotterdam%20Climate%20Initiative-2012-10-26.pdf (29 oktober 2012).

- ❑ Alexandra van Huffelen, Wethouder Duurzaamheid, Buitenruimte en Binnenstad Rotterdam
- ❑ Wim van Sluis, Voorzitter bestuur Deltalinqs, vereniging van bedrijven in R'dam, onder andere Abengoa, Neste Oil, Biopetrol
- ❑ Jan van den Heuvel, Directeur DCMR Milieudienst Rijnmond
- ❑ Dhr G. (Govert) Veldhuijzen, gedeputeerde Provincie Zuid-Holand
- ❑ Mw. P.W. (Paula) Verhoeven, directeur Duurzaam gemeente Rotterdam

Council

- ❑ Dhr. Jeroen van der Veer, Voorzitter Council RCI (voormalig CEO van Shell en ambassadeur van de Biobased Delta)
- ❑ Mw. Alexandra van Huffelen, Wethouder Duurzaamheid, Buitenruimte en Binnenstad; Vicevoorzitter Council RCI
- ❑ Mw. Colette Alma-Zeestraten, Vereniging van de Nederlandse Chemische Industrie (VNCI)
- ❑ Dhr. Martijn Broekhof, Associate, European Climate Foundation
- ❑ Dhr. Hugo Brouwer, Directeur Interdepartementale Projectdirectie Energie-Transitie bij het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie
- ❑ Mw. Mariette van Empel, directeur Klimaat, Lucht en Geluid bij het Ministerie van Infrastructuur en Milieu
- ❑ Dhr. A.P.C. Faaij, Universiteit Utrecht
- ❑ Dhr. Johan A. van de Gronden, Algemeen directeur Wereld Natuur Fonds
- ❑ Dhr. B. Hennissen, Havenbedrijf Rotterdam
- ❑ Dhr. Coen van Oostrom, Projectontwikkelingsbedrijf OVG
- ❑ Dhr. B. Poeth, Eneco
- ❑ Dhr. Jerwin Tholen, Associate director KPMG Climate Change & Sustainability Services
- ❑ Professor dr. ir. Vellinga, Chairman of National Research Program on Climate Change
- ❑ Dhr. Peter Vermaat, Algemeen directeur van Evides Waterbedrijf
- ❑ Bart Voet, Directeur van Shell Pernis
- ❑ Luc Werring, Senior fellow bij het Clingendael International Energy Program

2.3. Havenbedrijf Rotterdam

2.3.1. Positionering en invloed

Ter voorbereiding op de Europese Richtlijn Hernieuwbare Energie (RED, 2009/28/EG) heeft de biobrandstofsector vanaf 2006 en 2007 veel geïnvesteerd in nieuwe verwerkingsinstallaties in Europa. Dit heeft geleid tot een overcapaciteit, ook in de Rotterdamse haven. In 2011 heeft Neste Oil nog de grootste biobrandstoffabriek van Europa geopend op de Maasvlakte in Rotterdam.⁹⁶ Wel is het zo dat de geïnstalleerde capaciteit in de industrie niet hetzelfde is als gebruikte capaciteit en heeft de sector te kampen met een lage bezettingsgraad van de installaties.^{97,98} De verschillende spelers in de biobrandstofindustrie proberen ervoor te zorgen dat er meer biobrandstof geproduceerd kan worden.

⁹⁶ "Grootste biobrandstoffabriek staat in Rotterdam", Tankpro, 21 september 2011, <<http://www.tankpro.nl/brandstof/2011/09/21/grootste-biobrandstoffabriek-staat-in-rotterdam/>> (15/11/2012).

⁹⁷ Havenbedrijf Rotterdam, e-mail aan SOMO, 11 december 2012.

⁹⁸ Innofood, Groei van biobrandstofmarkt stukt in Europa, 11-8-2012, <<http://www.innofood.org/nl/nieuws/8897/groei-van-biobrandstofmarkt-stukt-in-europa.html>> (24-10-2012).

In de haven van Rotterdam komen circa 34.000 zeeschepen en 100.000 binnenvaartschepen per jaar en biedt het gebied werkgelegenheid aan 85.000 fte. Het Havenbedrijf Rotterdam, dat verantwoordelijk is voor de ontwikkeling, beheer en exploitatie van de haven, heeft een jaarlijkse omzet van € 580 miljoen en heeft circa 1.200 werknemers.⁹⁹

Het belang van de Rotterdamse haven voor de wereldwijde handel in biobrandstoffen wordt door de haven zelf als volgt benadrukt: “De wereldwijde importantie van Rotterdam wordt duidelijk geïllustreerd in de benaming van toonaangevende prijsindicatoren voor plantaardige oliën, ‘CIF (Cost, Insurance, Freight) Rotterdam’ en ‘Ex Works (af fabriek) Rotterdam’. Plantaardige oliën zijn bovendien een belangrijke grondstof voor biobrandstoffen. De functie van logistiek knooppunt voor plantaardige oliën was de perfecte springplank voor vijf raffinaderijen voor plantaardige oliën in het havengebied. Meer dan 70% van alle in West-Europa geïmporteerde plantaardige oliën lopen via de tankterminals en raffinaderijen in Rotterdam.”¹⁰⁰

De productiecapaciteit van biobrandstoffen in de Rotterdamse haven is zo'n 2,5 miljoen ton (zie Tabel 3 hieronder) en de invoervolumes van biodiesel en bio-ethanol bedroeg gezamenlijk zo'n 2,1 miljoen ton per jaar in 2011.¹⁰¹ Ter vergelijking, de overslag voor vaste biomassa in de haven van Rotterdam is 1 miljoen ton per jaar.¹⁰²

Tabel 3: Biobrandstofcapaciteit in de haven van Rotterdam, 2012

Bedrijf	Type biobrandstof	Capaciteit (ton)
Neste Oil	Biodiesel (NExBTL)	800.000
Biopetrol	Biodiesel	650.000
Abengoa	Bio-ethanol (DDGS)	480.000
Lyondell	Bio-ethanol (ETBE)	400.000
CleanerG	Biodiesel	200.000
Totaal		2.530.000

Bron: Havenbedrijf Rotterdam¹⁰³

Het Havenbedrijf Rotterdam (HbR) heeft grootse plannen en ambities om een 'bioport' te worden, een haven- en handelscluster waarbij de biobased economy centraal staat. De bioport steunt op drie pilaren: vaste biomassa, vloeibare biomassa en groene chemie. Hiervoor heeft het HbR samen met het RCI een Stuurgroep Bioport Rotterdam opgericht onder voorzitterschap van Pieter van Essen, projectdirecteur Haven voor het RCI. De stuurgroep heeft onder andere een Werkgroep

⁹⁹ Website Havenbedrijf Rotterdam, Business, Over de haven, “Feiten en cijfers”, <<http://www.portofrotterdam.com/nl/Business/over-de-haven/Pages/feiten-en-cijfers.aspx>> (15/11/2012).

¹⁰⁰ M. de Moel, “Biomassa in de Rotterdamse haven – Position paper”, Rotterdam Climate Initiative en Havenbedrijf Rotterdam, 30 augustus 2010, <http://www.rotterdamclimateinitiative.nl/documents/Documenten/Biomassa_Rotterdamse_haven_Position_paper_NL_aug2010.pdf> (15/11/2012).

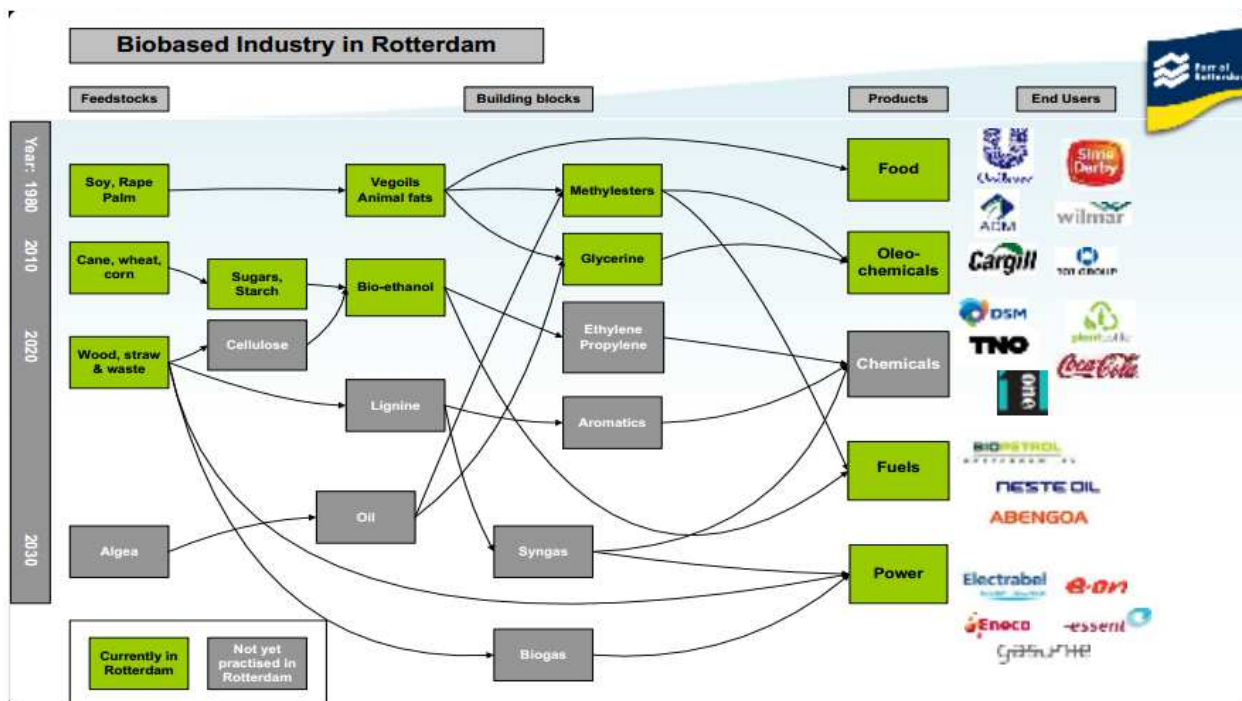
¹⁰¹ Een deel van de bio-ethanol was bestemd voor de traditionele markten. Havenbedrijf Rotterdam, e-mail aan SOMO, 11 december 2012.

¹⁰² Cijfers voor de invoervolumes van biodiesel en bio-ethanol hebben betrekking op het jaar 2009. M. de Moel, “Biomassa in de Rotterdamse haven – Position paper”, Rotterdam Climate Initiative en Havenbedrijf Rotterdam, 30 augustus 2010, <http://www.rotterdamclimateinitiative.nl/documents/Documenten/Biomassa_Rotterdamse_haven_Position_paper_NL_aug2010.pdf> (15/11/2012).

¹⁰³ “BioPort Rotterdam”, Havenbedrijf Rotterdam publicatie, maart 2012, <<http://www.portofrotterdam.com/en/Brochures/Bio-port-Eng.pdf>> (15/11/2012).

Biobrandstoffen die voorgezeten wordt door Argos Group.¹⁰⁴ Het tijdspad en toekomstvisie van het HbR voor een bioport wordt in figuur 4 weergegeven.

Figuur 4: Toekomstvisie van het HbR voor de Bioport Rotterdam

Bron: Havenbedrijf Rotterdam¹⁰⁵

2.3.2. Leden

Bestuursvoorzitter en CEO van het HbR is Hans Smits, hij is eveneens vicevoorzitter van het bestuur van het RCI. Pieter van Essen is projectdirecteur Haven voor het RCI en is verantwoordelijk voor vloeibare biomassa.

Executive Board

- ❑ H.N.J. (Hans) Smits - President en Chief Executive Officer (CEO) en vicevoorzitter RCI Board
- ❑ R. (Ronald) Paul - Chief Operating Officer (COO)
- ❑ P.R.J.M. (Paul) Smits CMA CTP - Executive Vice President en Chief Financial Officer (CFO)

Supervisory Board

- ❑ R.P.M. (Rutger) van Slobbe - President of the Supervisory Board
- ❑ J.M. (Mel) Kroon MBA
- ❑ M.W.L. (Merel) van Vroonhoven MBA

¹⁰⁴ "Organisatie Bioport Rotterdam – Factsheet", RCI publicatie, maart 2011, <<http://www.rotterdamclimateinitiative.nl/documents/23%20maart%202011%20Organisatie%20Rotterdam%20Bioport.pdf>> (30/11/2012).

¹⁰⁵ "Bioport Rotterdam", HbR presentatie, Tallinn, 15 juni 2012, <http://www.etag.ee/wp-content/uploads/2012/05/Hellenthal_15.06.12_Handouts1.pdf>.

- ❑ R. (Robert) Frohn - Chairman of the Audit Committee
- ❑ T.H. (Timo) Huges

Chemical and biobased industry

- ❑ Joris Hurenkamp, Business Manager
- ❑ Sandra Prenger, Business Manager
- ❑ Frans Jan Hellenthal, Business Developer

RCI

- ❑ Pieter van Essen - Project Director RCI bij het HbR, Managementteam-lid RCI, verantwoordelijk voor biomassa binnen RCI
- ❑ Monique de Moel, Senior Advisor bij Havenbedrijf Rotterdam, auteur RCI position papers¹⁰⁶

2.4. Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen (NVDB)

2.4.1. Positionering en invloed

In februari 2012 heeft de biobrandstofsector zich verenigd in de Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen (NVDB). Volgens een persbericht is het hoofddoel van de NVDB "het stimuleren van een ambitieus en duurzaam Nederlands biobrandstoffenbeleid".¹⁰⁷ Volgens de NVDB heeft de vereniging "met de chemie, agro-industrie, haven van Rotterdam en wetenschappelijke kennis op deze terreinen de Nederlandse biobased economy alles in huis om zich van Europese hekkensluiter tot koploper te ontwikkelen".¹⁰⁸ De NVDB heeft geen eigen website.

In een brief aan de informateurs Henk Kamp en Wouter Bos ten tijde van de kabinetsformatie van de regering Rutte II¹⁰⁹ en in een persbericht¹¹⁰ naar aanleiding van de gelekte voorstellen van de EC over wijzigingen in de Richtlijn Hernieuwbare Energie spreekt de NVDB zich uit voor hogere bijmengverplichtingen en tegen de introductie van een ILUC factor. Als het aan de NVDB ligt zou de verhoging van de bijmengverplichting nog sneller moeten dan wat er in de motie Leegte c.s. staat: "We zijn positief over de snellere verhoging van de bijmengverplichting [...], maar we vinden het redelijk om al in 2012 terug te keren naar de voorheen geldende bijmengverplichting van 5,75 procent (in plaats van de voorgestelde 5,25 procent)."¹¹¹ Dit wordt ook bevestigd door de secretaris van de vereniging.¹¹² Voor de vastgestelde bijmengverplichtingen tot 2020, zie Tabel 1.

¹⁰⁶ M. de Moel, "Biomassa in de Rotterdamse Haven – Position Paper", Rotterdam Climate Initiative, 30 augustus 2010, p. 14, <http://www.rotterdamclimateinitiative.nl/documents/Documenten/Biomassa_Rotterdamse_haven_Position_paper_NL_aug2010.pdf>.

¹⁰⁷ "Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen opgericht", persbericht NVDB op Energieportal.nl, 16 februari 2012, <<http://www.energieportal.nl/Nieuws/Bio-energie/Nederlandse-Vereniging-voor-Duurzame-Biobrandstoffen-opgericht-7558.html>> (29/11/2012).

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ "Het biobrandstoffenbeleid in het regeerakkoord", brief Rob Voncken, voorzitter van de NVDB aan informateurs Kamp en Bos, Den Haag, 24 september 2012, Kamerstuk 2012 00135, <http://www.tweedekamer.nl/images/registratienummers_2012_0066-0150_118-230612.pdf> (19/11/2012).

¹¹⁰ "Gelekte voorstellen van de Europese Commissie om CO₂-uitstoot", persbericht NVDB, september 2012, <<http://energiewaaijer.nl/gelekte-voorstellen-van-de-europese-commissie-om-co2-uitstoot/>> (19/11/2012).

¹¹¹ "Reactie biobrandstoffensector op concept uitvoering motie Leegte c.s.", e-mail NVDB aan het Ministerie van I&M, 5 januari 2012. Verkregen via het WOB-verzoek bij het Ministerie van I&M.

¹¹² Anonieme bron uit de biobrandstofindustrie, telefonisch interview met SOMO, 25 november 2012.

De NVDB vindt dat de voorstellen van de EC om “CO₂-uitstoot door indirecte veranderingen in landgebruik (ILUC) te voorkomen hun doel voorbijschieten”.¹¹³ Volgens de vereniging zullen de veranderingen in het EC-beleid grote gevolgen hebben voor de reeds gedane investeringen, zullen ze innovatie belemmeren en zullen ze ten koste gaan van de werkgelegenheid in de sector. De NVDB omschrijft het rapport van de IFPRI, waar de voorstellen van de EC zich op baseren, als ‘arbitrair en inconsistent’.¹¹⁴ De NVDB onderkent dat er een ILUC-risico bestaat, maar is van mening dat er meer onderzoek nodig is.¹¹⁵

De NVDB heeft deelgenomen aan een RCI werkgroep over de stimulering van biobrandstoffen “met een relatief hoge CO₂-reductie”.¹¹⁶ De vereniging is ook sinds kort lid van de CDB en heeft regelmatig contact met het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en beleidsmedewerkers van Tweede Kamerfracties rond biobrandstoffen.¹¹⁷ Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu vraagt af en toe naar de standpunten van de NVDB, bijvoorbeeld over de gelekte voorstellen van de EC.¹¹⁸

2.4.2. Leden

Leden van de NVDB zijn Abengoa Bioenergy Netherlands, BioMCN, Biopetrol, BTG Biomass Technology Group, DSM, Neste Oil, Sabic en Sunoil Biodiesel. Opvallend is dat Argos Group, de grootste biobrandstofdistributeur in Nederland niet lid is van de NVDB. Voorzitter van de vereniging is directeur Rob Voncken van BioMCN. De secretaris van de vereniging is Rogier van Keulen, corporate counsel van Brabers. Rob Groeliker zit namens de NVDB in de CDB, hij is technisch directeur bij biodieselbedrijf Biopetrol en was eerder directeur bij Abengoa Bioenergy.¹¹⁹

2.5. Vereniging Nederlandse Petroleum Industrie (VNPI)

2.5.1. Positionering en invloed

De Vereniging Nederlandse Petroleum Industrie (VNPI) vertegenwoordigt de belangen van de olie-industrie in Nederland. Wat betreft biobrandstoffen ligt het belang van de VNPI bij een goede inpassing van biobrandstoffen in het voertuigpark en zo laag mogelijke administratieve lasten.¹²⁰ De VNPI heeft geen belang bij grote hoeveelheden bijmenging, dit gaat immers ten koste van hun ‘core business’, het verkopen van aardolie.

Meningen verschillen over de invloed en de rol van VNPI in de biobrandstofsector. Volgens sommigen lobbyt de olie-industrie niet actief tegen verhoging zolang de ‘blend wall’ (de maximale hoeveelheid biobrandstof dat bij benzine en diesel bijgemengd kan worden) niet wordt overschreden en bijmeng niet al te veel administratieve lasten met zich meebrengt.¹²¹ Anderen bevestigen ook het beeld dat de VNPI geen invloedrijke speler is in de biobrandstofsector, maar dat haar individuele leden, de grote oliemaatschappijen als Shell, dat wel zijn.¹²² De grote bedrijven

¹¹³ “Gelekte voorstellen van de Europese Commissie om CO₂-uitstoot”, persbericht NVDB, september 2012, <<http://energiewaai.nl/gelekte-voorstellen-van-de-europese-commissie-om-co2-uitstoot/>> (19/11/2012).

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Anonieme bron uit de biobrandstofindustrie, telefonisch interview met SOMO, 25 november 2012.

¹¹⁶ Anonieme bron uit de biobrandstofindustrie, telefonisch interview met SOMO, 11 december 2012

¹¹⁷ Anonieme bron uit de politiek, telefonisch interview met SOMO, 7 December 2012.

¹¹⁸ “ILUC”, e-mail I&M aan NVDB, 11 september 2012.

¹¹⁹ Profiel van Rob Groeliker op LinkedIn.com, <<http://www.linkedin.com/pub/rob-groeliker/28/784/367>> (19/11/2012).

¹²⁰ Anonieme bron uit de biobrandstofindustrie, telefonisch interview met SOMO, 12-10-2012.

¹²¹ Anonieme bron uit de biobrandstofindustrie, telefonisch interview met SOMO, 12-10-2012.

¹²² Anonieme bron bij de Gemeente Rotterdam, telefonisch interview met SOMO, 16-10-2012.

zouden hun eigen gang gaan en hebben veel invloed op het biobrandstofbeleid in Nederland. Deze partijen zijn zo machtig dat ze direct contact hebben met ministers en er dus minder snel de VNPI inzetten voor hun belangen.¹²³

Anderen zijn van mening dat de olie-industrie en de VNPI juist sterk lobbyt tegen de verhoging van de bijmengverplichting.¹²⁴ Dit beeld wordt enigszins genuanceerd door betrokkenen die zeggen dat de VNPI traditioneel tegen verhoging is (is zogenaamd 'incumbent'), hoewel zij de laatste tijd wat opener zijn voor gebruik of bijmeng biobrandstoffen.¹²⁵ Shell, het grootste oliebedrijf in Nederland heeft zelfs samen met het Braziliaanse Cosan in 2011 een joint venture bedrijf opgezet voor het produceren van 2 miljard liter ethanol per jaar.¹²⁶

2.5.2. Leden

De aangesloten bedrijven raffineren aardolie, brengen petroleumproducten op de markt en verkopen deze bij tankstations. De leden van de VNPI zijn Argos Group, BP, Esso, Kuwait Petroleum, Shell, Delek, Total, Gulf en Tamoil. Deze zijn samen verantwoordelijk voor 99 procent van de productie en 80 procent van de verkoop van aardolieproducten in Nederland.¹²⁷

2.6. Biobrandstofbedrijven

Producenten als Neste Oil, BioMCN en Abengoa hebben een sleutelpositie in de sector.¹²⁸ Biobrandstofproducenten zijn een grote voorstander van de verhoging van het bijmengpercentage, maar hebben geen grote invloed als het om lobby gaat. Ze zijn te klein ten opzichte van de gevestigde orde, de grote oliemaatschappijen.¹²⁹ Gevestigde oliemaatschappijen hebben ook meer invloed op het maken van beleid, doordat ze directe contacten hebben met hooggeplaatste ambtenaren van ministeries. De kleinere biobrandstofbedrijven lobbyen eerder via beleidsmedewerkers of leden van de Tweede Kamer.¹³⁰

2.6.1. Neste Oil

Positionering en invloed

Neste Oil is een Fins oliebedrijf met raffinaderijen in Finland, Nederland (Rotterdam), Bahrein en Singapore. Het bedrijf is voor 50,1 procent in handen van de Finse staat. Neste Oil bezit de twee grootste biodieselfabrieken ter wereld in Rotterdam en Singapore, met een productiecapaciteit van elk 800.000 ton per jaar.¹³¹

¹²³ Anonieme bron bij de Gemeente Rotterdam, telefonisch interview met SOMO, 16-10-2012.

¹²⁴ RCI, telefonisch interview met J. Wilde-Ramsing, 9-11-2012; Anonieme bron uit de biobrandstofindustrie, telefonisch interview met SOMO, 25 november 2012; en Anonieme bron uit de biobrandstofindustrie, telefonisch interview met SOMO, 12-10-2012.

¹²⁵ Anonieme bron bij de Gemeente Rotterdam, telefonisch interview met SOMO, 16-10-2012.

¹²⁶ "Shell and Cosan: fuelling a lower-carbon future with biofuels", persbericht Shell, 2 juni 2011, <http://www.shell.com/home/content/media/news_and_media_releases/archive/2011/shell_cosan_raizen_biofuels_0206_2011.html> (20/11/2012).

¹²⁷ <<http://vnpi.nl/Default.aspx?pageID=4>> (13/11/2012).

¹²⁸ Anonieme bron uit de biobrandstofindustrie, telefonisch interview met SOMO, 12-10-2012.

¹²⁹ Anonieme bron bij de Gemeente Rotterdam, telefonisch interview met SOMO, 16-10-2012.

¹³⁰ Anonieme bron uit de politiek, telefonisch interview met SOMO, 7 December 2012.

¹³¹ "No matter what the destination, we make your way smoother and cleaner", Neste Oil publicatie, april 2011, <www.nesteoil.com/binary.asp?page=17990> (20/11/2012).

In 2009-2010 was Neste Oil een van de grootste investeerders in Nederland met de bouw van de biobrandstoffabriek in de haven van Rotterdam met een waarde van € 670 miljoen.¹³² Het bedrijf produceert kwalitatief hoge biobrandstof (NExBTL) dat 100 procent bijgemengd kan worden.¹³³ Het bedrijf heeft daarom belang bij een versnelde verhoging van de bijmengpercentages. Dit belang wordt nog versterkt door de bijmengen eigenschappen van diesel. Diesel als transportbrandstof wint steeds meer aan terrein in Europa, maar het bijmengen van biobrandstof bij diesel is technisch lastiger dan bij benzine. Om beter te kunnen bijmengen kiest men dus voor het hoog kwalitatieve product van Neste Oil, NExBTL.

De lobby van Neste Oil wat betreft de introductie van ILUC-factoren is tweeledig. Aan de ene kant verwelkomt het bedrijf het voorstel van de Europese Commissie waarin ILUC-factoren en een plafond van 5 procent op biobrandstoffen uit voedselgewassen worden geïntroduceerd.¹³⁴ Neste Oil heeft namelijk over de laatste jaren zijn grondstoffen portfolio aanzienlijk uitgebreid en met name door het gebruik van residuen en afvalstoffen.¹³⁵ Aan de andere kant is Neste Oil ook lid van de European Biodiesel Board (EBB)¹³⁶, de belangenbehartiger van biodiesel in de EU, die zich juist vel verzet tegen de plannen van de EC.¹³⁷

Uit het WOB-verzoek bij het Ministerie van I&M blijkt dat Neste Oil contact onderhoudt met ambtenaren van het ministerie en dat er van tijd tot tijd wordt overlegd over biobrandstof-specifieke onderwerpen zoals dubbeltelling, de exportclassificatie van biobrandstoffen en de implementatie van RED.¹³⁸

Neste Oil lobbyt samen met de Maleisische en Indonesische palmolie-industrie in de Verenigde Staten om het gebruik van biobrandstoffen uit palmolie goed te keuren.¹³⁹

Management

Managing Director van Neste Oil Netherlands is Bart Leenders.¹⁴⁰ Leenders is tevens ook Ambassadeur Task Force Deltalinqs Energy Forum bij Deltalinqs¹⁴¹, de belangenbehartiger van de

---

¹³² "Facts & Figures - Rotterdam Energy Port and Petrochemical Cluster", HbR publicatie, <<http://www.portofrotterdam.com/en/Brochures/Facts-Figures-Rotterdam-Energy-Port-and-Petrochemical-Cluster-Eng.pdf>>

¹³³ Neste Oil website, Business, Renewable fuels, "NExBTL renewable diesel", <<http://www.nesteoil.com/default.asp?path=1,41,11991,12243,12335>> (30/11/2012)

¹³⁴ "European Commission's proposed changes to biofuel legislation support Neste Oil's continuous efforts to extend raw material portfolio", Neste Oil persbericht, 17 oktober 2012, <<http://www.nesteoil.com/default.asp?path=1:41:540:1259:1260:18523:20098>> (19/11/2012)

¹³⁵ Neste Oil, <<http://www.2011.nesteoil.com/sustainability/sustainability-of-supply-chain/sustainable-bio-based-raw-material-procu>>, (12/12/12).

¹³⁶ European Biodiesel Board website, Members, "EBB membership", <<http://www.ebb-eu.org/members.php>> (19/11/2012)

¹³⁷ "About-turn by EU Commission on biofuels policy set to decimate biofuels industry in the midst of the European economic crisis", persbericht van meerdere spelers uit de biobrandstofsector, oa. EBB en ePURE, <<http://www.ebb-eu.org/EBBpressreleases/PRESS%20RELEASE%20biofuel%20Chain%20Consolidated20121017%20final.pdf>> (19/11/2012)

¹³⁸ "Export biobrandstoffen", e-mail Neste Oil aan I&M, 12 mei 2011; "Market study for double counting biofuel feedstock", e-mail Neste Oil aan I&M, 6 juni 2012; "Meeting next Monday – information", e-mail Neste Oil aan I&M, 24 augustus 2012. Verkregen via het WOB-verzoek bij het Ministerie van I&M.

¹³⁹ A. Ramonas, "Palm Oil Groups Retain Holland & Knight to Lobby EPA on Biofuels", The Blog of Legal Times, 17 mei 2012, <<http://legaltimes.typepad.com/blt/2012/05/palm-oil-groups-retain-holland-knight-to-lobby-epa-on-biofuels.html>> (20/11/2012)

¹⁴⁰ Profiel van Bart Leenders op LinkedIn.com, <<http://www.linkedin.com/pub/bart-leenders/4/537/bb2>> (20/11/2012)

¹⁴¹ Deltalinqs Energy Forum website, "LOC Biofuel Pilot Centre", <http://deltalinqsenergyforum.nl/home_nieuw/biofuel-pilot-centre?news_id=122> (20/11/2012)

logistieke en industriële bedrijven in de Rotterdamse haven en een van de partners in het Rotterdam Climate Initiative.

2.6.2. BioMCN

Positionering en invloed

BioMCN produceert bio-methanol in Delfzijl. Productiecapaciteit van het bedrijf is 200 kiloton per jaar.¹⁴² CEO van het bedrijf is Rob Voncken, die tevens voorzitter is van de Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen (NVDB). Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat BioMCN zelfstandig lobbyt voor een verhoging van de bijmengverplichting, maar doet dit via de branchevereniging NVDB.¹⁴³

Management

- ❑ Chief Executive Officer: Rob Voncken, ook voorzitter NVDB
- ❑ Chief Financial Officer: Harmen Peters
- ❑ Chief Operations Officer: Paul Compagne
- ❑ Chief Marketing Officer: Eelco Dekker
- ❑ Human Resources & Supply Chain Director: Ivanka Meuleman
- ❑ Chief Commercial Officer: Marcel Andriessen
- ❑ Advisory Board: Jan van der Eijk (SVP Global Foods R&D bij Unilever)

2.6.3. Abengoa Bioenergy Netherlands

Positionering en invloed

Abengoa Bioenergy heeft sinds september 2010 de grootste bio-ethanol fabriek staan in de Rotterdamse haven met een productiecapaciteit van 480.000 ton per jaar.¹⁴⁴ Het bedrijf heeft zich via de Europese belangenvereniging van ethanolproducenten, ePURE, uitgesproken tegen de voorstellen van de Europese Commissie om een ILUC-factor te introduceren en om een plafond te stellen voor biobrandstof uit voedselgewassen.¹⁴⁵ Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat Abengoa Bioenergy in Nederland zelfstandig lobbyt voor een verhoging van de bijmengverplichting, maar doet dit vermoedelijk via de branchevereniging NVDB.

Management

---

¹⁴² "Bio-methanol by BioMCN", BioMCN presentatie, Brussel, 13 december 2011, <<http://supermethanol.eu/uploads/site/Meetings/Final%20Workshop%20Brussels%20December%202011/Roger%20Blokland%20-%20BioMCN%20-%20Industrial%20scale%20bio-methanol%20production%20from%20glycerine.pdf?PHPSESSID=g642ese2f7epf8j5iit2i1q794>> (30/11/2012).

¹⁴³ Anonieme bron uit de biobrandstofindustrie, telefonisch interview met SOMO, 12-10-2012.

¹⁴⁴ "Bioport Rotterdam", HbR presentatie, Tallinn, 15 juni 2012, <http://www.etag.ee/wp-content/uploads/2012/05/Hellenthal_15.06.12_Handouts1.pdf>.

¹⁴⁵ Abengoa Bioenergy is lid van ePURE, de vereniging van Europese ethanolproducenten. ePURE website, About us, "Producing members", <http://www.epure.org/aboutus/producing_members>; "About-turn by EU Commission on biofuels policy set to decimate biofuels industry in the midst of the European economic crisis", persbericht van meerdere spelers uit de biobrandstofsector, o.a. EBB en ePURE, <<http://www.ebb-eu.org/EBBpressreleases/PRESS%20RELEASE%20biofuel%20Chain%20Consolidated20121017%20final.pdf>> (19/11/2012).

- ▣ President (group): Javier Salgado Leirado
- ▣ Chief Executive Officer: Antonio Vallespir de Gregorio
- ▣ Plant Manager in Nederland: Darrell Hampshire

2.7. Biobrandstofdistributeur Argos Group

2.7.1. Positionering en invloed

Argos Group (Argos) is ontstaan door een fusie tussen Argos Oil en North Sea Group in oktober 2011.¹⁴⁶ Argos is voorloper in het op de markt brengen van biobrandstoffen en lanceerde als eerste bedrijf in Nederland (2005) een biobrandstof aan de pomp. Wat de duurzaamheid van biobrandstoffen betreft neemt Argos als uitgangspunten een zo hoog mogelijke CO₂-reductie, focus op biobrandstoffen met een zo laag mogelijk landgebruik en het waarborgen van arbeidsomstandigheden en sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen in het land van herkomst van de grondstoffen.¹⁴⁷ Het bedrijf is de grootste distributeur van biobrandstoffen in Nederland en koopt wereldwijd biobrandstoffen in. Argos is via haar joint venture partner SkyNRG een van de weinige leveranciers van biokerosine voor de vliegtuigindustrie.¹⁴⁸ Argos heeft een opslagcapaciteit van 140 duizend m³ in de haven van Amsterdam, wat voornamelijk gebruikt wordt voor het mengen van brandstoffen en een capaciteit van 650 duizend m³ in de haven van Rotterdam, gebruikt voor opslag en distributie. Het bedrijf heeft een brandstofdistributienetwerk in Nederland, België, Duitsland, Frankrijk en Zwitserland dat hoofdzakelijk wordt bevoorrad door de raffinaderijen in het Amsterdam-Rotterdam-Antwerpen complex. Argos is verantwoordelijk voor de distributie van 17.500 duizend m³ brandstof per jaar en heeft in 2011 356 duizend m³ aan biobrandstof in het wegverkeer gebracht.¹⁴⁹

In het 2011 duurzaamheidsrapport rapporteert Argos over de instanties die overheden adviseren en waar het bedrijf bij betrokken is. Dit zijn de CDB, de Nederlandse Organisatie Voor de Energiebranche (NOVE), de VNPI, de Belgische Petroleum Unie (BPU) en de Technical Committee 19 van de European Committee for Standardisation (CEN/TC 19, een Europese werkgroep voor het bepalen van biobrandstofsificaties en -gebruik). Daarnaast worden verschillende biomassa-initiatieven genoemd waar Argos aan deelneemt: de Energieboerderij (een initiatief van de Universiteit Wageningen), Bioport Rotterdam (initiatief van het Havenbedrijf Rotterdam) en de Rotterdam Biomass Commodities Network (een samenwerkingsverband voor vaste biomassa in Rotterdam).¹⁵⁰ Ook is Argos voorzitter van de Werkgroep Biobrandstoffen van het RCI/Havenbedrijf Rotterdam en het Ministerie van I&M.¹⁵¹

Met het bijmengen van biobrandstoffen streeft Argos naar het verlagen van de carbonintensiteit van transport.¹⁵² Door de focus op grondstoffen met een laag landgebruik streeft Argos naar efficiëntie. Met deze activiteiten ondersteunt Argos, en geeft actief richting aan, de ontwikkeling naar verder verbeterde biobrandstoffen. De aandacht gaat hierbij uit naar biobrandstoffen die

¹⁴⁶ "Merger North Sea Group and Argos Oil in Effect", Argos persbericht, 25 oktober 2011, <<http://news.argos.nl/merger-north-sea-group-and-argos-oil-in-effect/>> (30/11/2012).

¹⁴⁷ Argos, telefonisch interview met SOMO, 30 november 2012.

¹⁴⁸ Argos, telefonisch interview met SOMO, 30 november 2012.

¹⁴⁹ Argos Group Sustainability Report 2011, p. 7, 16, 18, <http://argosenergies.com/files/documents/ArgosNorthSeaGroup_Sustainability_Report2011.pdf> (30/11/2012).

¹⁵⁰ Argos Group Sustainability Report 2011, p. 9, <http://argosenergies.com/files/documents/ArgosNorthSeaGroup_Sustainability_Report2011.pdf> (30/11/2012).

¹⁵¹ "Vergaderverslag WG biobrandstoffen – bijmengverplichting", verslag I&M, 11 juni 2012. Verkregen via het WOB-verzoek bij het Ministerie van I&M.

¹⁵² Argos, telefonisch interview met SOMO, 30 november 2012.

zoveel mogelijk uit reststromen kunnen worden geproduceerd en die zo energie-efficiënt mogelijk worden geproduceerd en daardoor een nog lager landbeslag hebben. Argos ziet de inzet van de huidige biobrandstoffen als 'enabler' naar meer geavanceerde biobrandstoffen. Het bedrijf is daarom ook voorstander van een versneld groeipad voor bijmenging.¹⁵³ In 2008 nam Argos het adviesbureau EPPA Consultancy in de arm om zijn belangen in Den Haag te behartigen. René Leegte, sinds 2010 VVD Kamerlid en in 2011 en 2012 indiener van de moties voor verhoging van het groeipad in de Tweede Kamer, werkte in die tijd voor EPPA.¹⁵⁴ Het adviesbureau had in opdracht van Argos regelmatig contact met relevante Kamerleden. Toen René Leegte in 2010 Kamerlid werd, ging Argos ook met hem in gesprek. Nu doet Argos ongeveer een keer per kwartaal een rondje langs de leden van de Kamercommissie voor Infrastructuur en Milieu.¹⁵⁵

Volgens Argos moet Nederland ambitieuzer zijn als het gaat om het behalen van de doelstellingen voor CO₂-reductie, en hierin een proactievere houding aannemen dan Europa, omdat dat de economische positie van Nederland kan versterken. Argos onderkent dat er mogelijk sprake kan zijn van indirecte landeffecten bij het gebruik van biobrandstoffen, zoals dat ook het geval kan zijn bij andere activiteiten waar agrarisch land voor wordt ingezet (zoals voedsel- en veevoerproductie). Maat ze is geen voorstander van de huidige door de Europese Commissie voorgestelde ILUC-factor voor biobrandstoffen, omdat het volgens Argos geen rekening houdt met de efficiëntie van landgebruik en uiteindelijk niet leidt tot het tot stilstand brengen van ontbossing.¹⁵⁶

Als grootste brandstofdistributeur in Nederland met deelname in verschillende commissies en verenigingen rond biobrandstoffen is Argos een belangrijke speler in de biobrandstofsector in Nederland.¹⁵⁷

Management

- ❑ CEO: Peter Goedvolk, ex-voorzitter van de Havenvereniging Rotterdam
- ❑ Director Biofuels: Bart-Willem ten Cate, lid CDB en NOVE
- ❑ Sustainability Manager Biofuels: Mr. Onofre Andrade, mee op biomassareis RCI mei 2012

2.8. Productschap Margarine, Vetten en Oliën

2.8.1. Positionering en invloed

Het Productschap Margarine, Vetten en Oliën (MVO) behartigt de belangen van de actoren in de productieketen van oliën en vetten.¹⁵⁸ Volgens de website van MVO is het productschap enerzijds een platform van producenten, importeurs, verwerkers en afnemers binnen de keten en een overlegorgaan voor deze actoren met de overheid en maatschappelijke organisaties. Anderzijds fungeert MVO als een kenniscentrum: "het signaleert ontwikkelingen in maatschappij, wetenschap en markt en geeft deze door aan de bedrijven in de MVO-keten."¹⁵⁹

¹⁵³ Anonieme bron uit de biobrandstofindustrie Argos, telefonisch interview met SOMO, 30 november 2012.

¹⁵⁴ Twee respondenten stellen dat René Leegte nog steeds gebruik maakt van zijn netwerk uit zijn EPPA-periode in zijn huidige werk als Kamerlid: Anonieme bron uit de biobrandstofindustrie, telefonisch interview met SOMO, 30 november 2012; Anonieme bron uit de politiek, telefonisch interview met SOMO, 7 December 2012.

¹⁵⁵ Argos, telefonisch interview met SOMO, 30 november 2012.

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Analyse SOMO en anonieme bron uit de biobrandstofindustrie, telefonisch interview met SOMO, 12-10-2012.

¹⁵⁸ Website Productschap MVO, Kernactiviteiten, Duurzaamheid, Biobrandstoffen, MVO Standpunt, "MVO standpunt biobrandstoffen", <<http://www.mvo.nl/Default.aspx?TabId=179&language=nl-NL>> (19/11/2012).

¹⁵⁹ Website Productschap MVO, Organisatie, "Het Productschap MVO", <<http://www.mvo.nl/Organisatie/tabid/56/language/nl-NL/Default.aspx>> (19/11/2012).

Het Productschap MVO houdt zich bezig met biobrandstoffen omdat oliën en vetten, en daarvan afgeleide producten, in veel gevallen als biobrandstoffen kunnen worden ingezet. Sinds februari 2012 verspreidt het Productschap MVO nieuwsbrieven over biobrandstoffen om bedrijven te informeren over actuele ontwikkelingen in de sector.¹⁶⁰ Het Productschap vertegenwoordigt ook zijn belangen via het lidmaatschap in de CDB.

Het Productschap MVO heeft een standpunt over biobrandstoffen gepubliceerd op zijn website.¹⁶¹ Dit standpunt bevat onder andere de volgende elementen:

- ❑ MVO pleit ervoor dat de overheid zo snel mogelijk vormgeeft aan een duidelijk en stabiel beleid, waarbinnen de ontwikkeling van en investering in de productie van biomassa en biobrandstoffen in Nederland mogelijk is.
- ❑ Voor de ontwikkeling van verschillende soorten biobrandstoffen van de eerste en de tweede generatie dient er geen enkele grondstof nu of in de toekomst te worden uitgesloten.
- ❑ MVO pleit voor het verduurzamen van de 'main-streams' van 'commodities' ongeacht hun toepassing ('food, feed, fuel'). Indien voor een bepaald product internationale criteria bestaan die middels een multistakeholderdialoog tot stand zijn gekomen, pleit MVO ervoor dat deze worden overgenomen voor zover dezelfde terreinen beslagen worden (bijvoorbeeld door de RSPO-criteria).
- ❑ Het ontwikkelen van duurzaamheidscriteria moet passen binnen de internationale handelsafspraken (WTO).
- ❑ Certificering: de duurzaamheidscriteria moeten controleerbaar en certificeerbaar zijn. Een eis van 100 procent traceerbaarheid sluit op dit moment niet aan bij wat op internationaal vlak wordt ontwikkeld.

2.8.2. Leden

De leden van MVO zijn de oliezadencrushers, de producenten van dierlijke vetten, de verwerkers van plantaardige oliën en dierlijke vetten, de oliechemische industrie, de producenten van margarines en sauzen en de bedrijven die in genoemde producten handelen.¹⁶²

---

¹⁶⁰ Website Productschap MVO, Publicaties, "Nieuwsbrief Biobrandstoffen", <<http://www.mvo.nl/Publicaties/NieuwsbriefBiobrandstoffen/tabid/930/language/nl-NL/Default.aspx>> (19/11/2012)

¹⁶¹ Website Productschap MVO, Kernactiviteiten, Duurzaamheid, Biobrandstoffen, MVO Standpunt, "MVO standpunt biobrandstoffen", <<http://www.mvo.nl/Default.aspx?TabId=179&language=nl-NL>> (19/11/2012).

¹⁶² Website Productschap MVO, Kernactiviteiten, Duurzaamheid, Biobrandstoffen, MVO Standpunt, "MVO standpunt biobrandstoffen", <<http://www.mvo.nl/Default.aspx?TabId=179&language=nl-NL>> (19/11/2012).

3. Bevindingen en conclusies

In de afgelopen jaren hebben biobrandstofbedrijven enorme investeringen gedaan, vooral vanwege het enthousiaste overheidsbeleid dat tot voor kort gericht was op het stimuleren van het mengen van biobrandstof met fossiele brandstof. De sector heeft zich ontwikkeld tot een volwaardige industrie die haar belangen laat behartigen door brancheorganisaties, verenigingen, netwerken en lobbyisten. Uit dit onderzoek blijkt dat de volgende organisaties een prominente rol in de belangenbehartiging van de industrie vervullen:

- ❑ Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa (CDB)
- ❑ Het Rotterdam Climate Initiative (RCI)
- ❑ Het Havenbedrijf Rotterdam (HbR)
- ❑ De Nederlandse Vereniging voor Duurzame Biobrandstoffen (NVDB)
- ❑ Biobrandstofdistributeurs als Argos Group
- ❑ Biobrandstofproducenten als Neste Oil, BioMCN en Abengoa

De biobrandstofsector is een betrekkelijk nieuwe industrie. Dit betekent dat de belangenbehartiging in de sector nog niet geconsolideerd is. Zo zijn er meerdere organisaties die zich opwerpen als vertegenwoordiger van de sector.

Alle verschillende belanghebbenden zijn vertegenwoordigd in de Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa, die sinds 2009 het Kabinet adviseert over de duurzaamheid van biomassa. De invloed van de biobrandstofsector in de CDB is in de afgelopen drie jaar toegenomen. Het aandeel van biobrandstofbedrijven is sterk toegenomen onder de leden.

Het anker van de biobrandstoflobby ligt in de haven van Rotterdam. De gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf Rotterdam en de biobrandstofbedrijven blijken een gezamenlijk belang te hebben bij bestendige groei van de sector. De biobrandstofbedrijven in de Rotterdamse haven kampen met een overcapaciteit. Veel installaties worden maar ten dele gebruikt omdat er niet voldoende tweede generatie biobrandstof voorhanden is. Daarnaast heeft de gemeente Rotterdam ambitieuze klimaatdoelstellingen. De stad wil de uitstoot van CO₂ halveren ten opzichte van het niveau van 1990 en de (industriële) activiteiten te verdubbelen. Deze ambitie moet in 2025 gerealiseerd zijn. Voor de gemeente en het Havenbedrijf is het belangrijk dat de Nederlandse overheid hogere bijmengingspercentages van biobrandstof toestaat. Ze vinden dat biobrandstoffen bij kunnen dragen aan CO₂-reductie, dat ze een alternatief zijn voor de schaarser wordende fossiele brandstoffen, dat ze innovatie stimuleren en dat ze de economische kracht versterken. Kortom: door meer bijmenging van biobrandstof zal de CO₂-uitstoot afnemen. Dit is koren op de molen van de biobrandstofsector, één van de belangrijkste nieuwe industrieën in de Rotterdamse haven.

Uit SOMO's onderzoek blijkt dat de gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf Rotterdam en het Rotterdam Climate Initiative (RCI) samen optrekken in de lobby voor hogere bijmengingspercentages van biobrandstof. Dit is op zich niet bijzonder, ware het niet dat het RCI volgens eigen zeggen een beweging is "waar overheid, organisaties, bedrijven en inwoners samenwerken aan halvering van CO₂-uitstoot en versterking van de economie in de Rotterdamse regio." Correspondentie tussen het RCI en het Ministerie van Infrastructuur & Milieu wijst er echter op dat het RCI vaak een platform is voor bedrijven uit de biobrandstofsector en de spreekbuis van hun opvattingen.

RCI neemt een toename van volumes als uitgangspunt.¹⁶³ RCI wil dus geen straf voor biobrandstoffen die slecht presteren. Ze wil alleen een stimulans om betere biobrandstoffen te stimuleren. Dat is een herkenbare en veelvoorkomende strategie die bedrijven hanteren. Geen norm maar wel subsidie, geen stok maar wel een wortel. Vanuit het belang van de biobrandstoffen in de haven van Rotterdam is dit een gunstige strategie: In de Haven staan een aantal biodieselbedrijven die biodiesel maken uit plantaardige olie. Implementatie van ILUC-factoren op basis van de huidige stand van de wetenschap (zie Box 1) zou deze industrie zeer veel schade toebrengen. Het overgrote deel van de productie zou niet meer kunnen voldoen aan de duurzaamheidseis van minimaal 35 procent CO₂-reductie.

Het RCI zet zeer invloedrijke personen in voor haar lobbyactiviteiten. Tot voor kort was oud-premier en minister van staat Ruud Lubbers de voorzitter van het initiatief. Lobbybrieven aan het Ministerie van Infrastructuur en Milieu werden steevast door hem ondertekend. In oktober 2012 werd Lubbers opgevolgd door Jeroen van der Veer, ex-bestuursvoorzitter van Shell. Het RCI heeft een bestuur (*board*), een raad (*council*) en verschillende werkgroepen. In deze organen vinden we veel vooraanstaande personen en hoogwaardigheidsbekleders, onder wie de burgemeester van Rotterdam, de president-directeur Havenbedrijf Rotterdam en twee wethouders van de gemeente Rotterdam. Dit maakt RCI tot één van de belangrijkste belangenbehartigers van de biobrandstofsector in Nederland. Deze sleutelpersonen zorgen ervoor dat de gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf en de biobrandstofbedrijven met voorstellen komen die de belangen van de sector veiligstellen. Opmerkelijk is dat de Rotterdamse wethouder voor Duurzaamheid, Buitenruimte en Binnenstad leiding geeft aan het managementteam van RCI en lid is van zowel RCI's bestuur als de adviesraad. Ook de Rotterdamse wethouder voor Haven, Verkeer en Regionale Economie zit in het bestuur van RCI.

Als grootste brandstofdistributeur in Nederland met deelname in verschillende commissies en verenigingen rond biobrandstoffen is Argos een belangrijke speler in de biobrandstofsector in Nederland. Argos probeert goede banden te onderhouden met alle betrokkenen in het biobrandstoffendebat, waaronder Tweede Kamerleden zoals René Leegte. Hij is één van de belangrijkste verdedigers van de biobrandstofindustrie in de Tweede Kamer.

Deel van dit onderzoek was een tweetal informatieverzoeken op basis van de Wet Openbaar Bestuur (WOB). SOMO heeft de Ministers van Economische Zaken en van Infrastructuur en Milieu verzocht om informatie over de correspondentie tussen ambtenaren van de ministeries enerzijds en het Havenbedrijf Rotterdam, RCI, de NVDB en Neste Oil anderzijds te openbaren. Deze correspondentie geeft een duidelijk beeld van de belangenbehartiging van de Nederlandse biobrandstofsector, maar laat ook zien dat het Ministerie van Infrastructuur en Milieu haar oor heel goed te luisteren legt bij het RCI en het Havenbedrijf Rotterdam. Er wordt vaak om input gevraagd voor beleidsvoorstellen. Dikwijls maakt het Ministerie in de correspondentie geen onderscheid tussen het RCI en het Havenbedrijf, als ware het één partij. RCI en het Havenbedrijf hebben het op hun beurt vaak over "wij in Rotterdam". Er lijkt dus sprake van innige samenwerking tussen het RCI, het Havenbedrijf, de gemeente Rotterdam en verschillende biobrandstofbedrijven.

Het is niet opmerkelijk dat de biobrandstofindustrie via verschillende belangenorganisaties haar stem laat gelden in de Nederlandse politiek. Wettelijk doen de belangenbehartigers van de biobrandstofindustrie niets verkeerd. Het is echter wel opmerkelijk dat ambtenaren voorstellen van de industrie overnemen in beleidsvoorstellen en soms zelfs samenwerken met lobbyisten bij het maken van beleid. Het Ministerie moet ervoor zorgen dat alle belanghebbenden in gelijke mate aan

---

¹⁶³ Anonieme bron uit de biobrandstofindustrie, telefonisch interview met SOMO, 11-10-2012.

het woord komen, dus ook groepen die de nadelen ondervinden van de biobrandstofsector (bijvoorbeeld vanwege ILUC), vakbonden, kritische academici en maatschappelijke organisaties. In principe worden hun belangen ook vertegenwoordigd in de Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa.

Uit dit onderzoek blijkt dat lobbyen in Nederland niet of nauwelijks aan regels gebonden is. Er is geen lobbyistenregister, geen openbaarheid over de totstandkoming van beleidsvoorstellen en geen openheid over donaties aan politici en politieke partijen. De Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB) biedt de mogelijkheid om achteraf inzicht te krijgen in de manier waarop politieke besluiten tot stand komen. Deze vorm van transparantie is echter niet voor de gemiddelde burger weggelegd. Het reguleren van lobbyactiviteiten zou volgens SOMO een positieve ontwikkeling zijn voor de democratie in Nederland. Te denken valt aan het registreren van lobbyisten en lobbykantoren, een afkoelperiode voor politici die lobbyisten worden en viceversa, en meer transparantie over commissariaten en andere bijbanen van politici. Nederland loopt in dit opzicht achter op andere westerse landen, waaronder de Verenigde Staten en Duitsland..

Annex 1: Opsomming functies

sleutelpersonen

Dorette Corbey

- ❑ Voorzitter Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa (Cie. Corbey)
- ❑ Voorzitter Nederlandse Emissieautoriteit (NEa)
- ❑ Algemeen directeur en secretaris Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid (AWT)
- ❑ Lid Raad van Toezicht Trimbos-instituut
- ❑ Voormalig lid Europees Parlement, PVDA, 1999-2009, woordvoerder o.a. op klimaatbeleid, milieu en energie
- ❑ Voormalig lid Algemene Energieraad (AER), onafhankelijk adviescollege voor de overheid

Ruud Lubbers – sinds kort niet meer officieel betrokken bij het RCI

- ❑ Voorzitter council RCI
- ❑ Initiatiefnemer Rotterdam Biomass Commodities Network (RBCN)
- ❑ Voormalig Tweede Kamerlid, minister, premier CDA
- ❑ Voormalig voorzitter Raad van Toezicht ECN (Energieonderzoek Centrum Nederland)
- ❑ Voormalig lid Earth Council en Earth Charter

René Leegte

- ❑ VVD Tweede Kamerlid, lid vaste Kamercommissie voor Infrastructuur en Milieu, lid Klankbordgroep Klimaat en Energie
- ❑ Voormalig voorzitter VVD-commissie Milieu en Duurzaamheid, van december 2002 tot 2007
- ❑ Voormalig medewerker EPPA consultancy (tot 2009 Publieke Zaken)
- ❑ Voormalig brandmanager (marketingstrategie) Unilever, 1998-2002
- ❑ Voormalig Adviesgroepmanager milieu en duurzaamheid bij advies en ingenieursbureau DHV
- ❑ Lid Comité van Aanbeveling Energiepoort (energiebijeenkomsten van Perscentrum Nieuwspoot)

Joop Atsma

- ❑ Voormalig Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu
- ❑ Voormalig CDA Tweede Kamerlid, 1998-2010
- ❑ Voormalig lid Raad van Advies vervoersbedrijf Arriva

Alexandra van Huffelen

- ❑ D66 Wethouder Duurzaamheid, Buitenruimte en Binnenstad van Rotterdam
- ❑ Board, managementteam en vicevoorzitter Council Rotterdam Climate Initiative
- ❑ Verschillende voormalige functies bij energiemaatschappij Essent: Managing Director van Deutsche Essent GmbH in Düsseldorf, Directeur Business Unit New Energy Essent NV, Directeur Customer Relations Essent Netwerk en Directeur Corporate Strategy Essent NV.
- ❑ Lid Formule E-team (bevordering elektrisch rijden)

Jeanette Baljeu

- ❑ Board member Rotterdam Climate Initiative
- ❑ VVD Wethouder Haven, Verkeer en Regionale Economie Gemeente Rotterdam
- ❑ Voormalig beleidsmedewerker EL&I
- ❑ Voormalig financieel economisch adviseur bij Senter
- ❑ Voormalig vicevoorzitter European Liberal Democrats Party (ELDP), Europees Parlement

Rob Voncken

- ❑ Voorzitter NVDB
- ❑ CEO van BioMCN
- ❑ Voormalig medewerker DSM: Marketing & Sales Director of the Melamine business; General Manager of the DSM Flame Retardant business, Managing Director of the DSM Incubator, Divestment & Outsourcing Director and Vice President Strategy

Rob Groeliker

- ❑ Technisch directeur bij biodieselbedrijf Biopetrol
- ❑ Lid NVDB
- ❑ Lid Commissie Duurzaamheidsvraagstukken Biomassa
- ❑ Voormalig directeur bij Abengoa Bioenergy

Rogier van Keulen

- ❑ Medewerker lobbybureau Brabers
- ❑ Secretaris NVDB
- ❑ Voormalig CDA beleidsmedewerker Economische Zaken, Tweede Kamer

Hans Smits

- ❑ CEO (Chief Executive Officer) Havenbedrijf Rotterdam
- ❑ Commissaris KLM Royal Dutch Airlines
- ❑ Commissaris Sohar Industrial Port Company (SIPC)

Pieter van Essen

- ❑ Project Director RCI, Havenbedrijf Rotterdam
- ❑ Managementteam-lid RCI, verantwoordelijk voor biomassa binnen RCI